

16+

Вечны
напамінак
ЖЫВЫМ
стар. 4

Вобраз
магутнага
голосу
стар. 12

Паўвека
на службе
храму кнігі
стар. 14

Нязнішчаная памяць

Фота БелТА.

Беларусаў лічаць самым міралюбным народам: спаконвечна на тэрыторыі нашай Айчыны знаходзілі паратунак іншадумцы і апальныя дзеячы з іншых краін. У гэтага «медаля» ёсць і адваротны бок: менавіта нашы землі, якія ляжаць на скрыжаванні шляхоў і памежжы культур, найчасцей і былі арэнай крываваых падзей. Складана палічыць, колькі разоў бушавалі тут пажары войн і разбурэнняў.

За акупацыйныя гады падчас Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі было знішчана ў агні больш чым дзевяць тысяч вёсак. Многія з іх — разам з жыхарамі, каля дзвюх соцень вёсак так і не было адноўлена, бо ў агні загінулі ўсе: ад немаўлятак на матчыных руках да нямоглых старых. Свет ведае пра Хатынь, чые званы разносяцца далёка па наваколлі і нясуць трывожную памяць і жаль да ўсіх, здольных адчуваць. Людзі, якія загінулі ў тых страшных пакутах, быццам глядзяць скрозь дым і полымя сваімі збалелымі душамі. Каб пераканацца, што пад мірным небам Радзімы не шутаюць больш языкі полымя, не рвуцца снарады, не свішчуць кулі.

Што яшчэ мы, нашчадкі герояў, якія выстаялі і перамаглі, можам для іх зрабіць? Помніць... Ашчаджаць кожную крупінку памяці, аберагаць для яе асаблівае месца. У душы. І там, дзе яны былі шчаслівымі — гадавалі дзетак, вырошчвалі жыта, здзяйснялі мары і рабілі адкрыцці...

«ЛіМ»-акцэнт

Страга. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні народу Беларусі ў сувязі са смерцю мітрапаліта Філарэта, ганаровага Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі. «Нам пашанцавала, што большую частку свайго жыцця ён аддаў беларускай зямлі, якую палюбіў усёй душой. Мітрапаліта Філарэта нездарма называлі эталонам маралі і сумленнем нацыі. Яго архіпастырскае служэнне ў Беларусі супала з эпохай станаўлення незалежнай дзяржавы. Дзякуючы падтрымцы і айцоўскім парадам Уладыкі мы разам пабудавалі моцную суверэнную краіну», — гаворыцца ў спачуванні. «Мы страцілі Героя Беларусі, наставніка і самага шчырага абаронцу, які да апошняй сваёй гадзіны маліўся за дабрабыт гэтай краіны і яе народа», — адзначыў у спачуванні Аляксандр Лукашэнка.

Дзяржападтрымка. Кіраўнік дзяржавы падпісаў распараджэнне аб прадастаўленні грантаў Прэзідэнта Беларусі на 2021 год. Прэзідэнцкія гранты назначаны 73 работнікам арганізацыі навукі, адукацыі, аховы здароўя, культуры. Грашовыя сродкі выдзелены на даследаванні і распрацоўкі, а таксама будучы выкарыстоўвацца для стварэння новых твораў мастацтва, правядзення культурна-вядовішчых мерапрыемстваў, рэалізацыі наватарскіх праектаў, накіраваных на развіццё беларускай культуры і захаванне нацыянальных духоўных традыцый.

Кнігавыданне. Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь будзе праведзены 60-ы нацыянальны конкурс «Мастацтва кнігі». Конкурс мае на мэце вызначэнне найлепшых выдавецкіх праектаў, якія сталі падзеяй у нацыянальным кнігавыданні, а таксама павышэнне мастацкай і паліграфічнай культуры беларускай кнігі, далейшага развіцця кніжнага мастацтва, папулярнасці найлепшых дасягненняў выдавецтваў за 2020 год. Да 22 студзеня можна прадставіць ва ўпраўленне выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці найлепшыя выданні за мінулы год, паведамілі ў Міністэрстве інфармацыі. Галоўнай намінацыяй стане Гран-пры конкурсу «Трыумф». Пераможцу будзе ўручаны дыплом імя Ф. Скарыны і памятник знак-симвал «Вялікі залаты фаліант». Найлепшым у тэматычных намінацыях будучы ўручаны спецыяльныя дыпломы і памятныя знакі-симвалы «Малы залаты фаліант».

Кадр. Дырэктарам Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы назначаны Аляксандр Шастакоў, які да прызначэння працаваў намеснікам начальніка ўпраўлення культуры Мінгарвыканкама, паведаміла БелТА. Прадстаўляючы калектыву тэатра новага дырэктара, міністр культуры Анатоль Маркевіч падкрэсліў, што Аляксандр Шастакоў адказна ставіцца да пытанняў рэалізацыі дзяржаўнай палітыкі ў галіне культуры. За час работы ў Мінгарвыканкаме ён правяў сябе як дасведчаны і кваліфікаваны ўпраўленец. Пад яго кіраўніцтвам праводзілася мэтанакіраваная работа па павышэнні якасці паслуг устаноў культуры Мінска, выкананні сацыяльна-эканамічных паказчыкаў, стварэнні ўмоў для захавання і развіцця беларускай культуры і мастацтва.

Праект. У выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» пачынаецца праца па стварэнні даведніка «Беларуская краязнаўчая энцыклапедыя», паведамляецца на сайце Міністэрства інфармацыі. Старт рэалізацыі гэтага праекта заклала рашэнне І Рэспубліканскага краязнаўчага форуму, які быў праведзены на пачатку 2020 года. Ініцыятарамі новага выдання выступаюць Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь, Беларускі фонд культуры, выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», Выдавецкі дом «Звязда», Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Рэспубліканскі цэнтр экалогіі і краязнаўства, Нацыянальнае агенцтва па турызме.

Памяць. У мемарыяльным комплексе «Брэсцкая крэпасць-герой» прэзентавалі выстаўку работ ваеннага фотакарэспандэнта Яўгена Халдзея «Сцяг Перамогі», прысвечаную 75-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, паведаміла БелТА. Выстаўка, якая размясцілася ў адной з залаў экспазіцыі «Музей вайны — тэрыторыя міру», падрыхтавана Дзяржаўным музейна-выставачным цэнтрам РОСФТО пры падтрымцы Міністэрства культуры Расіі ў рамках нацыянальнага праекта «Культура». Класік савецкага фотамастацтва ваенных гадоў, аўтар знакамітага здымка «Сцяг Перамогі над рэйхстагам», Яўген Халдзей лічыцца адным з самых вядомых савецкіх фатографістаў, якія зафіксавалі для нашчадкаў падзеі Вялікай Айчыннай вайны. У экспазіцыі прадстаўлена 50 фотаздымкаў. Наведаць выстаўку ў Брэсцкай крэпасці можна да 25 лютага. Але арганізатары не выключаюць, што тэрмін будзе падоўжаны.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

Віншваем

Днямі стала вядома, што работнікі сферы сродкаў масавай інфармацыі і камунікацый удастоены дзяржаўных узнагарод за высокі прафесіяналізм, а таксама за вялікі асабісты ўклад у развіццё дзяржаўнай інфармацыйнай палітыкі і нацыянальнай журналістыкі. Адпаведны Указ падпісаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Сярод адзначаных журналістаў — Навум Гальпяровіч, намеснік дырэктара — загадчык аддзела музычных і літаратурна-мастацкіх праграм дырэкцыі канала «Культура» Беларускага радыё Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі. Паэт, публіцыст, журналіст удастоены ганаровага звання «Заслужаны дзеяч культуры».

Літаратурны дэбют Навума Гальпяровіча адбыўся ў 1967 годзе ў наваполацкай газеце «Хімік». За гэты час аўтар выпусціў больш за дзясятак кніг, многія творы перакладзены на замежныя мовы. «У паэзіі заўсёды актуальныя агульначалавечыя матывы — любоў, патрыятызм, прырода, філасофскія разважання. Тут цяжка прыдумаць што-небудзь новае. Гэта вечныя тэмы для любога паэта», — сказаў некалі Навум Гальпяровіч. Лейтматыў яго творчасці — апяванне Полаччыны, малой радзімы. Аўтар прысвяціў краю дзясяткі паэтычных і прэзідэнцкіх твораў, якія часта друкуюцца ў тым ліку і на старонках «ЛіМа».

Між тым Навуму Гальпяровічу ўдаецца паспяхова сумяшчаць творчасць з працай — не толькі на радыё, але і ў эфіры канала «Беларусь 3». Напрыклад, дзякуючы

прэзентацыя

Пра важнасць асобнага чалавека ў бурлівым віры гісторыі разважалі падчас прэс-канферэнцыі «Гістарычныя асобы ў літаратуры. Кніжныя праекты ад выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», выпушчаныя ў 2020 годзе», прамаркаванай да наступнай — XXVIII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. У сустрэчы, якая прайшла ў прэс-цэнтры Дома прэсы, узялі ўдзел Вольга Ваніна, дырэктар выдавецтва «БелЭН», і Наталля Голубева, пісьменніца, сцэнарыст, кандыдат гістарычных навук, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі.

— Калі мы разважаем пра гісторыю, а таксама культуру нашай краіны, так ці інакш абапіраемся на тых, хто гэтую гісторыю вяршыў, — зазначыла Вольга Ваніна. — Тэматыка, звязаная з гістарычнымі постацамі, актыўна падтрымліваецца ў нашым выдавецтве на працягу ўсяго існавання. Мы выдаём шмат кніг, якія так ці інакш расказваюць пра жыццё і дзейнасць знакамітых беларусаў.

Сярод такіх — выданні, што ўваходзяць у серыі для школьнікаў, напрыклад, «Асветнікі Беларусі» і «Гісторыя для школьнікаў». Апошняя серыя прадстаўляе весткі даволі лаканічна і максімальна даступна, у выданнях змешчана шмат архіўных фотаздымкаў, адметных ілюстрацый, а таксама карцін мастакоў таго часу. Летась былі выпушчаны кнігі пра Міхаіла Клеафаса Агінскага, Усяслава Чарадзея. З'явілася і выданне, прысвечанае панфілаўцам. Па меркаванні дырэктара выдавецтва, праекты, якія распаўсюджаюць пра выдатных асоб, могуць станаўча паўплываць на светапогляд вучняў, паказаць пазітыўны прыклад таго, як трэба ставіцца да працы

вектар

Адбылося пасяджэнне праўлення Беларускага дзяржаўнага фонду. Гэта галоўная ў краіне грамадская арганізацыя, якая падтрымлівае дзяцей у цяжкіх жыццёвых сітуацыях: пры небяспецы ў сям'і, сур'ёзных праблемах са здароўем і іншых. Таксама сярод задач фонду — работа з прыёмнымі бацькамі і дзіцячымі дамамі сямейнага тыпу.

Кіраўніцтва фонду прадставіла вынікі за 2020 год, а таксама вынесла на абмеркаванне падрыхтоўку да справаздачна-выбарчай канферэнцыі, якая запланавана на канец 2021 года. Дзеля бяспекі падчас пандэміі рэгіянальныя прадстаўнікі арганізацыі прысутнічалі на пасяджэнні дыстанцыйна, па відэасувязі.

Дырэктар фонду Аляксандр Трухан распавёў аб праектах, якія былі рэалізаваны на працягу студзеня-лістапада мінулага года. Сярод іх — даследаванне здароўя зроку ў дзяцей з рэгіянальных школ, вынікі якога былі накіраваны ў міністэрствы; арганізацыя адпачынку і ўмацавання

Энергія суразмоўцы

Фота Кастуся Дробава.

Навум Гальпяровіч.

аўтарскай праграме «Суразмоўцы» гледачы бліжэй знаёмяцца з прафесіяналамі ў сферы культуры і навукі. Размовы, як правіла, пра актуальныя праблемы сучаснасці, мову, літаратуру, традыцыі і — крыху пра асабістае.

На рахунку творцы — дзясяткі аўтарскіх радыёперадач і тэлевізійных праектаў. Яго дзейнасць была неаднаразова высока ацэнена на дзяржаўным узроўні. У ліку ўзнагарод — медаль Францыска Скарыны. Навум Гальпяровіч — Ганаровы грамадзянін Полацка і Наваполацка.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Новыя сэнсы

і пераадольваць цяжасці — гэта сваёасаблівае праграмаванне на дарослае жыццё.

Калі казаць пра больш ґрунтоўныя праекты, то нядаўна пабачыла свет, па вызначэнні стваральнікаў, даволі складаная персанальная энцыклапедыя пра жыццё і творчасць Уладзіміра Караткевіча, якая налічвае больш як тысячу артыкулаў. Змешчаны на старонках выдання і некаторыя даследаванні творчасці класіка. За апошнія некалькі гадоў у выдавецтве выйшлі дзве кнігі аўтарства Наталлі Голубевай — «Кірыл Мазураў. Пра што маўчаў час» і «Надзея Грэкава. Міхаіл Малінін. Час памятаць».

— Я вельмі ўдзячная выдавецтву «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» за тое, што пачынаем вяртацца да гісторыі XX стагоддзя, прытым у ракурсе пераасэнсавання, — падкрэсліла Наталля Голубева. — Апошнім часам мы шмат казалі пра нашых выдатных дзеячаў больш ранніх перыядаў — гэта было заканамерна, бо некаторыя адрэзкі айчыннай гісторыі ў савецкі час былі крыху аддалены ад сучасніка, ідэалагізаваны. Але зараз наспела неабходнасць расказаць пра складанае, неадназначнае, драматычнае, вялікае XX стагоддзе, якое яшчэ патрабуе вывучэння.

Што тычыцца Мінскай кніжнай выстаўкі-кірмашу, то Наталля Голубева распавяла, што ў Нацыянальнай бібліятэцы плануецца правядзенне круглага стала, прысвечанага ролі асобы ў кантэксце сучасных падзей і на аснове гістарычнага вопыту. Мерапрыемствы, якія мяркую арганізаваць «БелЭН», так ці інакш будучы звязаны з профільнымі выданнямі па гісторыі, мастацтве, духоўнай культуры Беларусі. Прадставяць на выстаўцы і шматлікія дзіцячыя кнігі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

У абарону дзяцінства

Здароўя ў беларускіх здраўніцах для дзяцей з дзіцячых дамоў сямейнага тыпу і іх прыёмных бацькоў; забеспячэнне тэхнікай кардыялогіі ў ННЦ дзіцячай хірургіі; праект па падтрымцы жанчын, якія выходзяць з дзяцей у дзіцячых дамах сямейнага тыпу. На жаль, праз пандэмію шэраг свят і летніх аздаравляльных мерапрыемстваў даваўся адмяніць.

Адбылася важная падзея ў жыцці арганізацыі. Уладзімір Ліпскі займаў пасаду старшыні праўлення 32 гады, з самага заснавання фонду. На пасяджэнні ён папрасіў праўленне вызваліць яго ад пасады і склаў свае паўнамоцтвы ў выніку галасавання. Шматгадовая праца Уладзіміра Ліпскага была адзначана асаблівай узнагародай Беларускага дзіцячага фонду і Падзякай Міністэрства адукацыі за шматгадовую працу па падтрымцы дзяцей, якія аказаліся ў складаных жыццёвых абставінах, за сямейнае выхаванне дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў. Падзяку перадаў намеснік міністра інфармацыі Аляксандр Калдубай, які ўдзельнічаў у пасяджэнні. Ён адзначыў, што

праца Уладзіміра Ліпскага паўплывала і на яго асабістае сталенне. Галоўная ўзнагарода, якой была адзначана грамадская дзейнасць пісьменніка, — ганаровае званне «Рыцар дзяцінства», прысуджанае Міжнароднай асацыяцыяй дзіцячых фондаў. Дыплом Гонару, рыцарскую мантыю і шпагу Уладзіміру Ліпскаму таксама перадаў Аляксандр Калдубай.

Гэтая адзнака заснавана Расійскім дзіцячым фондам і ўручаецца з 1995 года людзям, якія здзейснілі подзвіг дзеля выратавання жыцця дзяцей або зрабілі асаблівы ўнёсак у абарону сіроцкага дзяцінства. Сярод адзначаных гэтым званнем Уладзімір Ліпскі згадаў Іосіфа Кабзона і палкоўніка Вячаслава Бачарова, які стаў Героем Расіі пасля аперацыі па выратаванні ў Беслане, а таксама выказаў гонар, што такая ўзнагарода цяпер ёсць і ў Беларусі.

Пасяджэнне праўлення завяршылася галасаваннем, у выніку якога пасаду старшыні заняла Людміла Кандрашова, дырэктар Рэспубліканскага рабілітатычнага цэнтру для дзяцей-інвалідаў.

Ганна ІВАНОВА

вынікі

Электроніка ці папера: хто каго?

Напрыканцы года многія падводзяць вынікі. Прад-
стаўнікі выдавецтваў сабраліся ў Доме прэсы,
каб расправесці пра дасягненні 2020 года і планы ў галі-
не школьнай літаратуры.

Намеснік дырэктара па метадычнай рабоце Нацыяналь-
нага інстытута адукацыі Міністэрства адукацыі Беларусі
Людміла Раманоўская паведаміла, што летась НІА выпус-
ціла 52 вучэбныя, вучэбна-наглядныя і вучэбна-метадыч-
ныя дапаможнікі для сярэдняй школы. Дарэчы, для кожнага
з іх распрацаваны электронныя дадаткі, якія знаходзяцца на
profil.edu.by.

— Дасягненне 2020-га — распрацоўка рэсурсу lingvo.edu.
by, дзе размешчаны дадаткі да падручнікаў па розных мо-
вах, — адзначыла Людміла Раманоўская. — У гэтым кірунку
мы супрацоўнічаем з выдавецтвам «Вышэйшая школа» ўжо
не першы год.

Дзякуючы сумесным намаганням інстытута адукацыі, Палі-
графкамбіната імя Я. Коласа і выдавецтваў «Народная асвета»,
«Адукацыя і выхаванне» выдадзены 7 дапаможнікаў па сістэме
Брайля. У 2021-м інстытут адукацыі плануе пашырыць іх спіс
і падрыхтаваць 40 падручнікаў і новы буквар для 1 класа на бе-
ларускай мове. У НІА спадзяюцца, што апошні стане годным
унёскам у айчынную букварыстыку.

Дырэктар паліграфкамбіната Ігар Маланяк паведаміў пра
ўсталяванне новай машыны, якая дазваляе друкаваць кнігі на
ўзроўні сусветных стандартаў.

— Нельга навучыць, можна толькі навучыцца. З гэтага мы і зы-
ходзім у апошнія гады: падручнік — толькі база, якая потым
дапаўняецца дадатковымі матэрыяламі. У нас ёсць серыі, раз-
лічаныя на розны ўзрост, — зазначыла дырэктар выдавецтва
«Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» Воўлга Вані-
на. — Для самых малодшых — «Таямніцы беларускай мовы»,
«Маленькі прафесар», для пачатковай школы — пазаклас-
нае чытанне «Беларускія пісьменнікі — дзецям», «Кнігі наша-
га дзяцінства» і інш. Кнігі выдавецтва не толькі вучаць — яны
таксама выходзяць. Тут імкнуцца, каб дзіця сфарміравала

звычку па ўспрыманні інфармацыі, каб гэта перарасло ў за-
патрабаванне.

Для моладзі выдавецтва распрацавала серыі «Беларуская
дзіцячая энцыклапедыя», «Гісторыя для школьнікаў», «Эн-
цыклапедыя для школьнікаў і студэнтаў». Месяц таму свет
пабачыла ўнікальнае выданне «Энцыклапедыя падатковай
дасведчанасці».

Дырэктар выдавецтва «Аверсэв» Дзмітрый Дзямбоўскі
адзначыў, што, магчыма, будучыня за электроннымі пры-
ладамі, але папярковыя носьбіты па-ранейшаму карыстаюц-
ца попытам. Летась яны запусцілі сайт «Аверсэв-медыя»
media.aversev.by, каб моладзь мела большы доступ да ведаў.

У 2020 годзе выдавецтва «Народная асвета» распача-
ло серыі «ШКАФ» для дашкольнікаў, «Бібліятэка Асве-
ціка» сумесна з СПБ для пачатковай школы, «Замежная
класіка — дзецям» на беларускай мове і «Тусоўка.by».
У друк выйшлі юбілейныя выданні «Вайна. Юнацтва.
Подзвіг» і «Мы не забудзем!». Дырэктар выдавецтва Вік-
торыя Калістратава лічыць, што папярковая кніга развівае
логіку і творчы здольнасці, аднак чытачам патрэбна да-
ваць выбар, чым карыстацца: электроннай прыладай ці
папярковым выданнем.

— Кнігавыдаўцы заўсёды імкнуцца адпавядаць высокім
запатрабаванням, — падвёў вынікі начальнік упраўлення
выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфар-
мацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Андрэевіч. — Сярод
крытэрыяў да кніг — не толькі непасрэдна напаўненне па-
дручнікаў, але і іх аздабленне: якасць друку, паперы, фа-
таграфіі, падбор ілюстрацый. Нягледзячы на складаны
эпідэміялагічны і эканамічны час, міністэрства выканал
ўсе абавязкі па дамоўленасцях з выдавецтвамі і НІА. Спа-
дзяюся, мы і надалей будзем так якасна і адказна праца-
ваць над падручнікамі, таксама выкарыстоўваючы новыя
тэхналогіі.

Кнігавыдаўцы, аўтары і мастакі з нецярпеннем чакаюць
паездка па Беларусі і новых сустрэч з чытачамі.

Аляксандра ГРАМЫКА

з нагоды

Ад аперэтакнай класікі да сучаснага мюзікла

Беларускі дзяржаўны акадэмічны
музычны тэатр запрашае
17 студзеня на сваё 50-годдзе.
У гэты дзень у 1971 годзе адбыўся
першы спектакль тэатра — ге-
раічная музычная камедыя Юрыя
Семянкі «Спявае “Жаваранак”».
Як адзначаюць арганізатары
юбілейнага канцэрта, за гады
дзейнасці ўстановы пастаўлены
сотні разнажанравых спектакляў,
на падмостках тэатра выраслі
пакаленні таленавітых салістаў,
тысячы гледачоў апладзіравалі
майстэрству акцёраў, хору,
балета і аркестра.

У канцэртнай праграме будуць прад-
стаўлены найлепшыя нумары. Прагу-
чаць аперэтакная класіка, сучасны мюзікл.
Гледачы ўбачаць сустрэчу гісторыі з суч-
аснасцю, традыцый з наватарствам.
Сваё майстэрства падораць усе пака-
ленні артыстаў — як тыя, хто працаваў

у першым спектаклі, так і тыя, хто толькі
што прыняты ў праслаўленую трупу. «Паў-
стагоддзя мы радавалі вас аперэтамі,

мюзікламі, музычнымі драмамі і каме-
дыямі, каб цяпер паказаць усё самае
лепшае з нашага рэпертуару ў выканан-
ні вакалістаў, артыстаў класічнага бале-
та і балета аперэты і мюзікла, ансамбля
салістаў тэатра і сімфанічнага аркестра
Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага
музычнага тэатра», — падкрэслілі а-
рганізатары.

Сёння поўная назва тэатра гучыць як
установа «Заслужаны калектыў Рэспу-
блікі Беларусь “Дзяржаўны акадэмічны
музычны тэатр Рэспублікі Беларусь”».
Прыхільнікі музычнага тэатра са ста-
жам памятаюць, што паўстагоддзя таму
яны глядзелі першы спектакль у Дзяр-
жаўным тэатры музычнай камедыі
БССР. Усе трансфармацыі назвы, гана-
ровае званне «Заслужаны», статус «Ака-
дэмічны» — вынік карпатлівай працы
вялікага творчага калектыву аднадум-
цаў, якія аддана служылі і прадаўжаюць
служыць тэатру і гледачам.

Яўгенія ШЫЦЬКА

імпрэзы

Літсузор’е Лідчыны

Ці запатрабаваны сярод чы-
тачоў бібліятэк кнігі мясцо-
вых пісьменнікаў і паэтаў? Адказ
на гэтае пытанне прагучаў пад-
час літаратурна-музычных зазімак
«Літаратурнае сузор’е Лідчыны»,
якія адбыліся ў Лідскай раённай
бібліятэцы імя Янкі Купалы.

Удзел у імпрэзе бралі супра-
цоўнікі філіялаў раённай кніжніцы
і, зразумела, іх чытачы. Галоўны
бібліёграф аддзела абслугоўвання
і інфармацыі бібліятэкі Галіна Кур-
быка распавяла прысутным пра
дзейнасць членаў СПБ, больш пад-
рабязна спынілася на творчасці Вік-
тара Бачарова, Ірыны Бараздзіны,

Алы Юшко, Святланы Тамашэвіч,
Станіслава Судніка, знаёмства з які-
мі дапамагло лепш зразумець ма-
стацкую праўду твораў.

Супрацоўнікі кніжніцы прадставілі
прысутным буктэрэйлеры на зборнікі
«Гутарка» Віктара Бачарова, «Пялёст-
кі лёсу» Алы Юшко, «Любіце жыццё»
Святланы Тамашэвіч, зборнік вершаў
і аповяданняў «Няхай будзе...» Ірыны
Бараздзіной і інш. Творы лідскіх аўта-
раў знаёмяць з гісторыяй, культурай,
асаблівасцямі нацыянальнага харак-
тару беларусаў, таму і карыстаюцца
попыхам у тутаішых аматараў пры-
гожага слова.

Кацярына САНДАКОВА

«ЛіМ»-люстэрка

Вынікі II Міжнароднага фестывалю-кон-
курсу «Арт-парад у Віцебску» падвялі
ў горадзе на Дзвіне. Як паведамляе БелТА, за
тры конкурсныя дні выступілі 629 удзельнікаў
з розных краін. Творчае спаборніцтва прайш-
ло ў некалькіх намінацыях: «Вакал», «Харэа-
графія», «Інструментальная музыка», «Вы-
яўленчае мастацтва» і «Дэкаратыўна-пры-
кладное мастацтва і мастацкія рамёствы».
Сярод лаўрэатаў I ступені ўсіх намінацый
і ўзроставых груп журы выбрала ўладаль-
нікаў Гран-пры. Высокага звання ўдастоены
народны тэатр-студыя сучаснай харэагра-
фіі Цэнтра культуры «Віцебск» (намінацыя
«Харэаграфія») і Дэфні Дэліката з Мальты
(«Інструментальная музыка»). Маштабны
фестываль «Арт-парад у Віцебску» гэтым
разам прайшоў анлайн. У форуме ўзялі ўдзел
прадстаўнікі 26 дзяржаў блізкага і далёкага
замежжа. Для гасцей і ўдзельнікаў фестывалю
правялі анлайн-экспедыцыю па Віцебску і май-
стар-класы ад прафесійнага журы.

Другі этап нацыянальнага адбору на
XXX Міжнародны фестываль мастацт-
ваў «Славянскі базар у Віцебску» адбудзецца
22 і 25 студзеня ў Мінску, інфармуе БелТА.
Конкурсныя праслухоўванні пройдуць у Ма-
ладзёжным тэатры эстрады ў рэжыме жы-
вога гуку ў суправаджэнні фанаграмы з му-
зыкай і пры неабходнасці бэк-вакалу, які
не дубліруе саліруючы голас. Адбор удзель-
нікаў на дзіцячы музычны конкурс запланаваны
на 22 студзеня, на конкурс выканаўцаў
эстраднай песні — 25 студзеня. Па выніках
другога этапу рашэннем экспертнай групы,
склад якой зацвярджаецца Міністэрствам
культуры, для фіналу нацыянальнага адбо-
ру выберуць 10 удзельнікаў на конкурс вы-
канаўцаў эстраднай песні і 10 — на дзіцячы
музычны конкурс. Фінал нацыянальнага ад-
бору на міжнародныя спаборніцтвы пройдзе
не пазней за 20 сакавіка.

Карціну «Урокі фарсі» Вадзіма Перэль-
мана, вылучаную на «Оскар» ад Бе-
ларусі, пазбавілі права прэтэндаваць на прэ-
мію ў намінацыі «Найлепшы фільм на за-
межнай мове», паведамляе РІА «Новости».
Амерыканская акадэмія кінематаграфічных
мастацтваў і навук зняла стужку з разгля-
ду, таму што яна не адпавядала патраба-
ванням, згодна з якімі большасць творчых
пазіцый у фільме павінны займаць жыхары
краіны, якая падала заяўку. Фільм створа-
ны ў капрадукцыі Расіі, Германіі і Беларусі,
дзе праходзілі здымкі. Драма «Урокі фарсі»
будзе выпушчана ў ЗША і краінах Еўропы
ў першым квартале 2021 года.

Спаборніцтва «Месяц беларускай літа-
ратуры» па напісанні артыкулаў да
юбілею Вікіпедыі праходзіць з 15 студзе-
ня да 15 лютага. Задача конкурсу — да-
даць новыя публікацыі пра постаці і творы,
зборнікі і летапісы, датычныя беларускага
пісьменства. За стварэнне найбольшага ліку
артыкулаў пераможцы атрымаюць грашовыя
ўзнагароды. Каб унёсак быў улічаны, трэба
дадаць спасылку на кожны дапоўнены
ці створаны артыкул у адпаведны раздзел
старонцы «Месяца беларускай літаратуры».

Драма «Зямля качэўнікаў» Хлоі Чжаа
стала галоўным фільмам 2020 года па
версіі Нацыянальнага таварыства кінакры-
тыкаў ЗША, паведамляе Los Angeles Times.
Стужка пацвердзіла свой трыумф і ў іншых
намінацыях. Чжаа прызнана пераможцай
у намінацыі «Найлепшы рэжысёр». А ўла-
дальніца двух «Оскараў» Фрэнсіс Макдорман
адзначана ў намінацыі «Найлепшая
актрыса». Макдорманд выканал ролю бес-
працоўнай Ферн, якая вымушана вандра-
ваць па краіне ў фургоце ў пошуках грошай
і даху над галавой. У аснову сцэнарыя Хлоі
Чжаа легла кніга Джэсікі Брудэр «Зямля ка-
чэўнікаў: Як жыць у Амерыцы ў XXI ста-
годдзі». У верасні мінулага года «Зямля
качэўнікаў» атрымала «Залатога льва» на
Венецыйскім кінафестывалі. Сусветная
прэм’ера павінна адбыцца ў лютым.

Спецыялісты пачалі работу над копі-
яй знакамітай статуі Давіда. Праект
рэалізоўваецца ў Галерэі Акадэміі прыго-
жых мастацтваў Фларэнцыі, піша РІА «Но-
вости». Копія знакамітай работы Мікелан-
джэла стане сімвалам Італіі на Сусветнай
выстаўцы Expo, якая адкрыецца ў Дубаі 1 ка-
стрычніка. Яе ўсталююць у васьмівуголь-
ным Тэатры памяці ў цэнтры італьянскага
павільёна. На сцэны Тэатра будуць праеці-
раваць відэа — яны раскажуць пра італій-
скую прыроду, майстэрства мастакоў, ра-
меснікаў, інжынераў і навукоўцаў краіны.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКА

Боль спаленных вёсак

Адной з пяці прэмій «За духоўнае адраджэнне» па выніках 2020 года быў адзначаны аўтарскі калектыў, які спрычыніўся да стварэння мемарыяльнага комплексу на месцы спаленай вёскі Ала ў Светлагорскім раёне Гомельскай вобласці. У складзе калектыву працаваў і пазаштатны аўтар штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Ізяслаў Катляроў. Пра тое, як ажыццяўлялася задума захаваць памяць пра людзей, якія прагнулі жыць і працаваць на сваёй зямлі, спазнаваць свет і здзяйсняць мары, пісьменнік распавёў нашаму карэспандэнту.

Ізяслаў Катляроў.

— Тэма спаленай вёскі хвалюе вас здаўна, знаходзіць адлюстраванне ў творчасці...

— Хвалявала, хвалюе і будзе хваляваць не толькі мяне, а кожнага, хто наблізіцца да ўсведамлення таго, што тут адбылося ў 6 гадзін раніцы 14 студзеня 1944 года. Менавіта тады фашысцкія карнікі знішчылі ў Але 1758 жыхароў гэтай і навакольных вёсак Парыцкага (цяпер Светлагорскага) і Жлобінскага раёнаў, якія сабраліся ў чаканні наступаючай Савецкай Арміі. Гэта — 12 Хатыняў. Сярод тых, каго спасцігла немінучасць, 950 дзяцей. А яшчэ ж у Але — брацкая магіла 1020 воінаў, якія загінулі пры вызваленні гэтых мясцін. Вось чаму Алу можна лічыць самай ахвярай вёскай Беларусі. Спаленая, знішчаная разам з жыхарамі, яна так і не адрадылася. Хаця нясмелыя спробы зрабіць такое былі. Ды жыць на зямлі, якая стала сучэльным пагостам, было невыносна. Многае аб лёсе вёскі і яе жыхароў я даведаўся ад таленавітага краязнаўцы, інваліда Вялікай Айчыннай вайны Усевалада Мігая. У журналісцкім блакноце з'яўляліся ўсё новыя і новыя запісы сведкаў трагедыі. Уражвалі лёсы загінулых і тых нямногіх, каму пашчасціла выратавацца. Тарас Колеснеў, ранены ў галаву, прыкнінуўся мёртвым. Бачыў, як вялі на смерць жонку і пяцёра дзетак. Вольга Курловіч гэтак жа выратавалася разам з малалетнім сынам. Цудам застаўся жывым Арцём Усціменка, які быў запрошаны сведкам у Бранск, дзе судзілі ваенных злачынцаў за ўсё, што адбылося і ў Але. А хіба можна было забыць Аксінню Курловіч? Яе хату, насупраць якой стаяў афіцэр, ужо ахоплівала полымя. І жанчына, усведамляючы непазбежную смерць, папрасіла дазволу згарэць у роднай хаце. Пад дружны рогат карнікаў яна павярнулася і цвёрдым крокам пайшла у полымя... За ёй спяшаўся салдат, які паліваў яе бензінам...

Важным аказалася знаёмства з прафесарам кафедры вылічальнай матэматыкі БДУ, доктарам фізіка-матэматычных навук Уладзімірам Бабковым, з жыхаркай вёскі Мольча Таццянай Калейчык, ад якой, дарэчы, пачуў упершыню народную песню пра Алу. «Вот и лес, и опушка, а за ней — деревушка. Слышны крики и стоны людей. Там фашистские гады бьют и жгут без пощады беззащитных старух и детей...» А заканчвалася песня словамі: «И Алу мы забыть не дадим...» Усё гэта прасілася не толькі ў газетныя журналісцкія публікацыі (дарэчы, іх было каля 50), але і ў паэтычныя радкі. Так узнікла дакументальная паэма «Ала». Дарэчы, у час, калі абрунтоўвалася мая прапанова ўвесці менавіта ў нас пад Раковічамі мемарыял «Баграціён», прысвечаны выдатнай наступальнай і вызваленчай аперацыі Вялікай Айчыннай вайны, напісаў дакументальную паэму «Брыдскі мох».

— Ініцыятыва ўвекавечыць памяць пра вёску вашу ці вы далучыліся да праекта?

— Калі пачалі пракладаць грунтавую дарогу праз Алу, аказалася, што робяць гэта па чалавечых касцях. Давялося змяніць напрамак. Вось тады і паставілі каля той дарогі памятны камень і паклонны крыж. Тут 14 студзеня звычайна праводзілі жалобныя мітынгі. Але асноўная трагедыя ўсё ж адбылася там, дзе знаходзілася брацкая магіла савецкіх воінаў. 25 лістапада 2014 года ў газеце «СБ. Беларусь сегодня» быў надрукаваны мой артыкул «Ала — гэта 12 Хатыняў», які заканчваўся такімі словамі: «Толькі нядаўна ўрэшце дзякуючы энтузіязму Светлагорскага раённага выканкама і кіраўнікам некаторых мясцовых прадпрыемстваў з'явілася алея і пракладзена дарога, што вядзе не толькі да памятнага каменя і паклоннага крыжа, але, хочацца верыць, і да будучага мемарыяла...»

Да гэтага часу быў ужо эскізны праект, што распрацавала па майёй просьбе і прапанаванай ідэі вядомая Санкт-

пецярбургская мастацка Марына Быкава, натхніўшыся незвычайнай тэмай. Акцэнтаванай асновай яго былі вялізныя камяні, на якіх належала ўвасобіць сюжэты трагедыі. Усе яны паэтычна вызначаны ў майёй дакументальнай паэме «Ала». Праз некаторы час мы з Соф'яй Шах завіталі да тагачаснага старшыні райвыканкама і прапанавалі грашыма, падараванымі мне на дзень нараджэння, адкрыць дабрачынны рахунак для збору сродкаў на ўзвядзенне мемарыяльнага комплексу. Рахунак быў адкрыты

пры ўпраўленні капітальнага будаўніцтва нашага райвыканкама. Інфармацыйную падтрымку аказалі мясцовая газета «Светлагорскія навіны», жлобінская «Новы дзень», «Гомельская праўда», штотыднёвік «Культура», часопіс «Государственный контроль». Актыўна далучылася да гэтага клопату наша грамадскае аб'яднанне абаронцаў памяці і праўды аб Вялікай Айчыннай вайне, якое ўзначальвае Тамара Вайцэховская. Першую тысячу рублёў пералічыў актывіст Валерый Яначкін. Сабралі добраахвотныя ахвяраванні працаўнікі вытворчага аб'яднання «Хімвалакно». Аж чатырыста сваіх пенсійных рублёў пералічыў былы малалетні вазень Азарыцкага канцлагера Міхаіл Паркалаў, істотна дапамаглі дырэктар прыватнага прадпрыемства «Бел-Стыль» Аляксандр Шостак, кіраўнік Рагачоўскага малочна-кансервавага камбіната Іван Калупаха і Гомельскі абласны Фонд абаронцаў міру. Удзячна прыгадваць можна многіх. Гэта дазволіла заняцца правядзеннем рэспубліканскага тэматычнага пленэра скульптараў. Запрасіў да ўдзелу ў ім вядомых творцаў, членаў Саюза мастакоў Карнея Аляксеева, Валянціна Борздага, Сяргея Возісава, Ігара Засімовіча, Міхася Яршова, Кацярыну Зантарыя, Аляксандра Камардзіна, Валерыя Малахава. Адрозу ж адчуў пшырую падтрымку старшыні Светлагорскага райвыканкама Дзмітрыя Алеяніківа, начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Алы Манькевіч, генеральнага дырэктара вытворчага аб'яднання «Хімвалакно» Васіля Касцюкевіча і яго намесніка Сяргея Мяркулава. Па маім звароце прыязджаў у Алу і старшыня Гомельскага аблвыканкама Геннадзь Салавей. З самага пачатку было зацікаўленае спрыянне настаўніка прыхода храма вялікапакутніцы Варвары аграгарадка Баравікі архімандрыта Алексія і яго памочніка Аляксандра Коршука, гомельскай мастачкі Ларысы Зуевай, галоўнага ўрача санаторыя «Сярэбраныя крыніцы» Аляксандра Свяцілава.

Цяпер вельмі многае залежала ад скульптараў, якім забяспечылі належныя ўмовы працы, акружылі натхняльнымі клопатамі. Не буду пераказваць сюжэты, а назвы твораў пералічу: «Малітва», «Няма ратунку!..», «Лікі», «Спаленае сэрца Алы», «Памяць пра апошні дзень», «Не страляй!», «Ала. 1944 г.», «Вымушанае самаспаленне», «Асуджанасць», «Непазбежнасць». Па сутнасці, гэта было ўжо асновай будучага мемарыяла.

— Як даўно займаецеся праектам?

— Найбольш актыўна — пасля адкрыцця дабрачыннага рахунку і шматлікіх публікацый у перыядычным друку. А калі гаварыць канкрэтна — з пачатку пленэра скульптараў у санаторыі «Сярэбраныя крыніцы». Гэта чэрвень 2019 года.

— З якімі складанасцямі сутыкнуліся на кожным з этапаў рэалізацыі праекта?

— Цяпер, калі ўсе праблемы ў мінулым, прыгадваць іх не хочацца. Справа ў тым, што тэрыторыя былой вёскі апынулася ў рэспубліканскім заказніку «Выдрыца», а таму нават адвесці зямлю пад будучы мемарыял аказалася вельмі складана. Наша прыродаахоўнае міністэрства адказвала вельмі здзіўна. Давялося звяртацца ў вышэйшыя інстанцыі.

Пачынаць трэба было, як ужо зазначыў, з рэспубліканскага пленэра скульптараў. А для гэтага знайсці і завесці на пляцоўку санаторыя «Сярэбраныя крыніцы» двухметровыя камяні з Мінскай і Віцебскай вобласці, устанавіць іх так, каб скульптарам было зручна працаваць. А кожны камень — вагой не менш чым вострым тон. З вялікай удзячнасцю прыгадваю генеральных дырэктараў мінскага «Нерудпрама» Аляксандра Лойку, Светлагорскага аб'яднання «Хімвалакно» Васіля Касцюкевіча, цэлюлозна-кардоннага камбіната Юрыя Крука, дырэктара прадпрыемства меліярацыйных сістэм

Аляксандра Бусла, дырэктара завода жалезабетонных вырабаў і канструкцый Ігара Барышніна... А потым, калі давялося райвыканкаму разлічвацца з санаторыем і скульптарамі, раптам аказалася, што ніякіх грошай з добраахвотнага рахунку знімаць на гэта нельга, бо ў ім сказана, што адкрыты ён для фінансавання ўзвядзення і абслугоўвання мемарыяла. Слова «пленэр» адсутнічае... Трэба было тэрмінова адкрываць пры райвыканкаме новы дабрачынны рахунак для фінансавання пленэра. Добрыя людзі нас зразумелі. Дапамаглі. Былі і іншыя непаразуменні. Яны зніклі пасля таго, як у снежні 2019 года Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка публічна падтрымаў ідэю ўзвядзення мемарыяла і паабяцаў прыехаць на яго адкрыццё. Літаральна за тры месяцы (зімняе надвор'е надзвычай спрыяла) мемарыял быў узведзены. Часткова яму прысвяцілі і рэспубліканскі суботнік. Мы з Соф'яй Шах з першага да апошняга дня ўзвядзення падтрымлівалі творчыя сувязі з праекціроўшчыкамі і з прапрабам Сяргеем Чумаковым, пад кіраўніцтвам якога працаваў калектыў Гомельскага домабудаўнічага камбіната. А потым, нават пасля ўрачыстага адкрыцця мемарыяла, былі клопаты аб тым, каб зноў набыў усе ж свой мемарыяльны голас...

— У фармулёўцы ўзнагароды прагучала ваша імя, а якое месца ў рэалізацыі гэтай ідэі займала ваша спадарожніца па жыцці паэтэса Соф'я Шах?

— Мы заўжды ўсё робім разам. Хіба што пішам паасобку... Абавязкова, ужо ў хатніх умовах, і дыплом, і ўсё, што належыць да яго, перадам ёй са словамі нязменнай удзячнасці. Для нас найлепшая ўзнагарода ў тым, што такі мемарыял існуе. Абавязак выкананы і ўзнагарода за яго — магчымасць прыступіць да выканання іншых абавязкаў. А іх у мяне шмат. Гэта і ўзвядзенне памятнага знака ў гонар першабудаўнікоў Светлагорска (ёсць рабочыя магеты, распрацаваныя па майёй просьбе скульптарамі). Нагода для такога памятнага знака — 60-годдзе Светлагорска, якое будзем адзначаць сёлета. Дарэчы, у гэтым горадзе я жыў 55 гадоў.

Хацелася б ушанаваць у гарадскім пасёлку Парычы Міхаіла Іванавіча і Марыю Якаўлеўну Пушчыных, якія адчуліся жывы тут дзясяткі гадоў, узвалі прыгажуню царкву Святой Магдаліны (каля алтара пасля і былі пахаваныя). Адкрылі ў 1860 годзе першае ў Беларусі жаноце вучылішча духоўнага ведамства. Потым, на жаль, знеслі і царкву, і іх магілы...

Даўно прапаноўваю паставіць помнік акадэміку-мовазнаўцу, ініцыятару стварэння Інстытута беларускай культуры (Інбелкульты) і яго першаму старшыні, аўтару першага паслярэвалюцыйнага «Беларускага лемантара» Сцяпану Некрашэвічу, які нарадзіўся ў нашай вёсцы Данілоўка...

— Цяпер амаль адышло пакаленне, якое зведала на сабе пакуты вайны, тыя, хто ваяваў. Што, на вашу думку, трэба, каб не скажалася інфармацыя пра вайну ў наступных пакаленнях?

— Вядома, узводзіць і помнікі, і мемарыялы (Беларусь паказвае выключны прыклад), але вельмі важна, каб яны былі запатрабаваны, працавалі належным чынам. Мемарыял «Ала» ў гэтым сэнсе аказаўся шчаслівым. За вітайце ў любы дзень — і пераканаецца, што наведвальнікі тут ёсць заўжды. Гэта самы маштабна акцэнтаваны мемарыял, прысвечаны ахвярам фашызму. Цяпер на Гомельшчыне сам па сабе вызначыўся тэматычны экскурсійны маршрут: мемарыяльныя комплексы «Чырвоны Бераг», «Ала», «Баграціён», «Канцэнтрацыйны лагер Азарычы», лоеўскі «Музей бітвы за Днепр».

Пачуццё патрыятызму вельмі канкрэтнае. Яго нельга выходзіць на абстрактных разуменнях. Вось чаму я шмат гадоў спрабую ініцыраваць стварэнне рэспубліканскага грамадскага аб'яднання абаронцаў памяці і праўды аб Вялікай Айчыннай вайне. Ёсць статут, зацверджаны ў Міністэрстве юстыцыі, ёсць Мінскае гарадское і Гомельскае абласное аб'яднанні, але адсутнасць агульнадзяржаўнай маштабнасці робіць іх пакмненні значна менш выніковымі. Такое патрыятычнае аб'яднанне магло б пасляхова працаваць пры Цэнтры духоўнага адраджэння Мінскага храма-помніка ў гонар Усіх Святых і ў памяць аб ахвярах, выратаванню Айчыны нашай паслужыўшых, дзе ёсць крыпта з капсуламі зямлі, узятаяй з розных гераічных і трагічных мясцін не толькі Беларусі.

— Як вы ацэньваеце сітуацыю з захаваннем памяці пра герояў вайны і яе ахвяр? Якія захады, акрамя таго, што ўжо зроблена, былі б актуальныя?

— Лічу, што патрэбна больш канкрэтнае заканадаўства, якое б прадугледжвала забарону прапаганды фашысцкай ідэалогіі, скажэння праўды і памяці аб Вялікай Айчыннай вайне, спрыяла б беражліваму стаўленню да брацкіх магіл, помнікаў і манументаў. Менавіта на прыкладзе гістарычных фактаў і неўміручай памяці герояў трэба выходзіць сапраўдных патрыётаў. І тут вельмі неабходна аб'яднаць грамадскі і дзяржаўны клопат.

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

Стаць чалавеку палёткай,

альбо Паэтычнасць светаадчування Янкі Сіпакова

У гісторыю беларускай літаратуры Янка Сіпакоў увайшоў як аўтар выдатных вершаў, аповесцей, апавяданняў, навел, эсэ, як майстар перакладаў. Сёння ён мог бы адзначаць 85-гадовы юбілей.

Будучы пісьменнік з'явіўся на свет у вёсцы Зубрэвічы Дубраўскага сельсавета Аршанскага раёна Віцебскай вобласці. У роднай вёсцы перажыў Вялікую Айчынную вайну, атрымаў сярэдняю адукацыю, пачаў працаваць. А самым страшным выпрабаваннем стала страта бацькоў. З пачатку вайны бацькі будучага літаратара праявілі сябе як сапраўдныя патрыёты Айчыны. Народныя мсціўцы заўсёды маглі разлічваць на іх дапамогу і падтрымку. Але пра сувязь Сіпаковых з партызанамі даведаліся акупанты. І па-зверску забілі. У шэсць гадоў Іван застаўся адзін і напоўніцу звёдаў горыч сірочага хлеба.

Іван Сіпакоў рашуча адказаў на выклікі лёсу. Ён хутка засвоіў тонкасці сялянскай працы. Школьніка Сіпакова даволі часта можна было ўбачыць не толькі за падручнікамі, але і з касой, за плугам, яму даводзілася пасвіць кароў, нарыхтоўваць дровы. У выпускным класе сярэдняй школы дадалася праца паштальёнам. Праз шмат гадоў ураджэнец вёскі Зубрэвічы ўспамінаў: «Фарміраванне маёй біяграфіі скончылася разам з дзяцінствам, а далей я толькі развіваў тое, што было закладзена з малых год».

Пасля заканчэння сярэдняй школы першым працоўным месцам стала рэдакцыя шклоўскай раённай газеты «Чырвоны барацьбіт». Тут ён працаваў адзін год. У 1955 годзе хлопец з'ехаў у Мінск. Як аказалася, назаўсёды. Спачатку было навучанне ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце, потым — праца ў часопісах «Вожык», «Маладосць», у выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя», часопісе «Беларусь».

Да пераезду ў сталіцу БССР герой нарысаў ўжо меў літаратурны вопыт. У 1953 годзе ў аршанскай раённай газеце «Ленінскі прызыў» з'явіўся верш вучня дзявятага класа Зубрэвіцкай сярэдняй школы Івана Сіпакова. Праз сем гадоў пасля публікацыі першага верша выйшаў і першы зборнік паэтычных твораў пад назвай «Сонечны дождж», які адкрыў дарогу дваццаціпяцігадоваму аўтару ў Саюз пісьменнікаў СССР.

У рабоце над літаратурнымі творамі Янка Сіпакоў дэманстравалі феноменальную працаздольнасць. У інтэрв'ю адной з газет літаратар гаварыў: «Я — працаголік, і таму ўсюды толькі шчыра і настойліва працаваў... Я шчаслівы, што ў мяне выйшла 55 кніжак паэзіі, прозы, эсэ, перакладаў. Неяк і сам не разумею, як гэта атрымлівалася, аднак на мяне і маю творчасць мала ўплывала змена эпох, лідараў, фармацый. Я, не зважаючы на іх, пісаў толькі тое, што хацелася».

Творчая спадчына Янкі Сіпакова багатая на самыя розныя паэтычныя формы: санет, вянок санетаў, балада, тэрцына, буколіка, верлібр, трыялет, эпіталама, паэма ў прозе. Сярод праяўных твораў сустракаем апавяданне, эсэ, аповесць, прытчу, навелу, мініяцюру, нарыс. Прасочваецца таксама ўнутрыжанравая градацыя. Блізкі сябар Янкі

Фота Кастуся Дробава.

Янка Сіпакоў.

Сіпакова Генадзь Бураўкін меў рацыю, калі адмыслова падкрэсліваў: «Нават у рамках аднаго жанру ён пазбягаў паўтарэння, аднастайнасці. Скажам, тая ж прытча ў яго своеасаблівая. Яна не заўсёды кананічная. Шукаў і знаходзіў у ёй нейкі свой пяты вугал, нейкае невядомае вымярэнне. Таму і атрымліваліся то прытча-апавесць, то прытчанавела, то прытча-апавяданне, то нават прытча-метафара».

Няма ніводнага твора Янкі Сіпакова, дзе б не суіснавалі эпас і лірыка. Больш за тое, літаратар дабіваецца іх узаемаўзбагачэння. На творчы працэс не магла не паўплываць энцыклапедычнасць яго ведаў па фальклору, міфалогіі, гісторыі народаў свету. Рознабаковасць забяспечвала высокі інтэлектуальны ўзровень паэзіі і прозы Янкі Сіпакова. Агульная характарыстыка, якая падыходзіць да ўсіх твораў, — паэтычнасць светаадчування.

Выступаючы як лірык, Янка Сіпакоў абавіраецца на душэўнаць, пражне дабрыні і ўзаема разумення, выяўляе трывогу за чалавека. Гэта як нясуця канструкцыі ў фарміраванні гуманістычнай па характары духоўнай архітэктуры соцыуму. Паэт-лірык мадэлюе сітуацыю, калі ён, інжынер чалавечых душ, бярэ на сябе роль іншага члена соцыуму:

*Дзе нам баліць, там і душа,
З душы ўвесь чалавек сатканы.
Дзе нам баліць, там і душа:
З душы ўвесь чалавек сабраны.
Мы адчуваем нечакана:
Дзе нам баліць, там і душа.
Таму, чым большая душа, —
Даўжэй шчымяць і ньюць раны.
Дзе нам баліць, там і душа:
З душы ўвесь чалавек сабраны.*

Маючы ўласны праект фарміравання ідэальнай архітэктуры грамадства, паэт адводзіць жанчыне надзвычай важную ролю ў гэтым працэсе. Сведчаннем таму — вянок санетаў «Жанчына», дзе яна паказана як выканаўца гуманістычных па сваёй прыродзе сацыяльных функцый, як носьбіт агульначалавечых каштоўнасцей і перш за ўсё дабрыні, прыгажосці, высакароднага кахання. Кранаюць радкі:

*Ад рук, ад вуснаў, ад вачэй тваіх
Няма нічога ласкавей на свеце.
З'яднала нас прырода удваіх,
І мы дабрэем пры табе, як дзеці.*

*Тваё жыццё — як бліскавіцы міг,
Твая усмешка век нам цёпла свеціць.
Спяшаем да цябе з нягод усіх,
Як на кругі свае спяшае вецер.
А ты — святая, як сама любоў —
Раджала фараонаў і рабоў,
Каб жыццядайнасць не магла*

*спыніцца.
Ты — маці, жонка; ты — дачка,
сястра,*

*Твая заўсёды голая пара.
Дазволь, жанчына, у ногі накланіцца.*

Найбольш арганічна лірыка спалучана з эпасам у кнізе «Веча славянскіх балад». Ад першай да апошняй старонкі адчуваецца, што аўтар — паслядоўны прыхільнік панславізму, што ён — славянін і шчыра гэтым ганарыцца. Перад чытачом разгортваецца сістэмная рэканструкцыя гісторыі славянства, якая магчыма на грунце выкарыстання метадаў і прыёмаў мастацкай літаратуры. Гісторыя, якая ахоплівае два тысячгагоддзі. Вядома, не ўсе славянскія народы захаваліся да таго часу, калі пісалася кніга. Яна выйшла ў свет 48 гадоў таму. Янка Сіпакоў аддае належнае як зніклым славянскім народам, так і тым, што складаюць славянскі сегмент сучаснага этнічнага ландшафту. Змястоўную частку кнігі ўтварылі 96 балад, якія прысвечаліся і першым, і другім. Адчуваецца, што пісьменнік выдатна ведаў фальклор і гісторыю кожнага славянскага народа, максімальна ўлічыў звесткі навуковых, навукова-папулярных, даведачных выданняў па гэтых пытаннях, адлюстравалі практычна ўсе значныя падзеі ў гісторыі славянства. Яны завязаны на сюжэтных лініях, якія разгортваюцца ў відавочнай дынаміцы. Пастаянна нагадвае пра сябе рамантычны пафас. Адчуваецца, што аўтар пражывае ўсе без выключэння калізіі і таго ж самага патрабуе ад чытача. Сюжэтныя лініі падаюцца такім чынам, каб падвесці чытача да разумення сутнасці славянства, да спасціжэння яго феномена. Што ж стаіць за кожнай сюжэтнай лініяй? Адэкватна адлюстраваны свет. Тут ён па большай частцы легендарна-гераічны. Разам з тым сустракаюцца і сюжэтныя лініі, якія выводзяць у казачна-фантастычны свет. Дзецца арыгінальны і ў той жа час пераканаўчы адказ на пытанне: «Чаму славяне ў асноўным выступалі як аб'екты, але не як суб'екты агрэсіўных дзеянняў?» Паказана, што славянству ўласцівыя гуманізм,

дабрыня, здольнасць самаахвярна адстойваць справядлівасць, унутраная гатоўнасць з гонарам прайсці праз драматычныя і трагічныя выпрабаванні. Янка Сіпакоў задаў планку ў творчым працэсе, напісаўшы выдатную кнігу на мяжы паэзіі і прозы. Яна была адзначана Дзяржаўнай прэміяй БССР.

Ёсць літаратары, якія напісалі толькі адзін твор і дзякуючы менавіта яму трапілі ў лік папулярных, атрымалі прызнанне на радзіме і за мяжой. Калі б Янка Сіпакоў напісаў толькі «Веча славянскіх балад», яго чакаў бы такі лёс. Але зноў прапаную звярнуцца да выказвання Генадзя Бураўкіна: «Ён выканаў галоўную творчую місію, дзеля якой, можа, і прыходзіў у гэты свет — напісаў унікальную трылогію: раман «Зубрэвіцкая сага» — гімн сваёй малой радзіме, эсэ-апавесць «Зялёны лісток на планеце Зямля» — гімн «любай, ненагляднай Беларусі» і «Веча славянскіх балад» — гімн усяму славянству». Вялікі поспех мелі кнігі выбранай паэзіі «Вочы ў вочы», зборнік «Усміхніся мне», кніга паэм у прозе «Ахвярны двор», выданні прозы «Крыло цішыні», «Жанчына сярод мужчын», «Усе мы з хат», «Спадзяванне на радасць», «Пяць струн», «Сад людзей», «Журба ў стылі рэтра», кніга прытчаў «Тыя, што ідуць», фантастычна-прыгодніцкая апавесць «Блуканне па іншасвеце».

У рабоце над літаратурнымі творамі Янка Сіпакоў дэманстравалі феноменальную працаздольнасць. У інтэрв'ю адной з газет літаратар гаварыў: «Я — працаголік, і таму ўсюды толькі шчыра і настойліва працаваў... Я шчаслівы, што ў мяне выйшла 55 кніжак паэзіі, прозы, эсэ, перакладаў. Неяк і сам не разумею, як гэта атрымлівалася, аднак на мяне і маю творчасць мала ўплывала змена эпох, лідараў, фармацый. Я, не зважаючы на іх, пісаў толькі тое, што хацелася».

Шмат увагі Янка Сіпакоў надаваў перакладам на беларускую мову. Праз талент перакладчыка прайшлі творы выдатных майстроў слова, якія пісалі на аварскай, англійскай, армянскай, грузінскай, італьянскай, літоўскай, польскай, рускай, украінскай мовах.

Сіпакоў адыграў вялікую ролю ў падрыхтоўцы першых пяці тамоў вялікай нацыянальнай «Беларускай Энцыклапедыі». Ім таксама рэдагавалася велізарная колькасць публікацый рознай накіраванасці. У гэтай адказнай працы праяўляў прынцыповасць, імкнуўся быць гранічна аб'ектыўным. Нярэдка выступаў як літаратурны крытык, дэманструючы здольнасць да фундаментальнай экспертызы літаратурных твораў.

У 1997 годзе Янка Сіпакоў папоўніў корпус заслужаных дзеячаў культуры Рэспублікі Беларусь. Не стала пісьменніка ў 2011 годзе. Думаецца, яго імем варта было б назваць вуліцу ў Оршы. А яшчэ — устанавіць мемарыяльную дошку на доме ў Мінску, дзе жыў літаратар.

Міхал СТРАЛЕЦ

Герой сваёй п'есы

Часам замест некалькіх соцень слоў крытыка лепей пра кнігу могуць сказаць толькі выбраныя з яе радкі, асабліва калі гутарка пра паэтычны зборнік. Адметнасці стылю, тэматычны абсяг, сістэма вобразаў — вытрымкі з вершаў могуць даць выразнае ўяўленне пра вынік працы таго ці іншага аўтара. На прыкладзе зборніка рускамоўнай паэзіі «Сузіральнік», другой па ліку кнігі мастака Валерыя Сямёнава, паспрабуем разгледзець некаторыя аспекты яго творчасці. Выданне пабачыла свет у выдавецтве «Каўчэг» у 2020 годзе.

— *Что есть сей мир?..*
 Это — Я:
 Я — этот дождь и снег,
 И небеса;
 Эти дивные места,
 Где я иду,
 — так говорит Созерцатель.

Лірычны герой, ён жа сузіральнік, з'яўляецца на першай старонцы і пакідае чытача толькі на апошняй. Недзе прыхаваны, недзе на першым плане, ён шмат у чым уплывае на агульны настрой зборніка, ствараючы адчуванне адчужанасці, пэўнай дыстанцыі, выдавочнай сканцэнтраванасці на сабе. З-за гэтага сэнс некаторых радкоў і нават цэлых вершаў застаецца даволі незразумелым: «А нам так хочется блистать, // Мы в поисках себя, // Мы говорим с самим собою. // — Жизнь — игра? Как знать? — // Можно ль жизнь назвать игрою?!». Цалкам магчыма, што

чытача можа забытаць, напрыклад, гэтае «мы», але тут толькі імкненне мець прыналежнасць да пэўнай вялікай групы, а да якой — счытваецца не адразу. Нягледзячы на тое, што кніга прызначана для шырокага кола чытачоў, у анатацыі адзначаецца: «У зборніку прадстаўлены натхняльныя сентэнцыі, якія могуць быць карыснымі для равеснікаў паэта і чытачоў сярэдняга ўзросту, падахвоцяць заўважаць пазітыўнае і незвычайнае, часцей задумвацца над сур'ёзнымі пытаннямі, прыадкрыюць таямніцы філасофіі жыцця». Апошні пункт выклікае сумненні, калі не пераўтварыць яго ў «таямніцы філасофіі жыцця дзіўнага лірычнага героя»: «Я — СОЗЕРЦАТЕЛЬ. // Я, в тайне, мечтаю блистать, // Соблазнять... Я мудр за других, // Но я говорю сам с собой. // — Уверенно и просто; // Являя образ свой...» Пунктуацыя, дарэчы, яшчэ адна загадка зборніка «Сузіральнік».

*Я восхищаюсь солнцем и его сияньем,
 И месяцем, и звёзд мерцаньем*
 золотых,
*И днём, в котором проживаю я,
 И отдыхом ночным своим,
 И небом, необъятным,*
 завораживающим,
И землёю, распростёртою под ним.

Выдавочна, ніводны з пералічаных вобразаў не можа лічыцца арыгінальным ці хаця б нетрывіяльным, але ўсё гэта пэўным чынам адлюстроўвае вечнасць матываў, да якіх звяртаецца аўтар. Сюды ж — тры асноўныя крыніцы натхнення Валерыя Сямёнава: хараство прыроды, паняцце прыгажосці ды міфы Старажытнай Грэцыі. Але часам ён спрабуе здзівіць чытача, калі ў плыні традыцыйных і часам узнёслых разваг называе «путанамі» выясну

і восень увогуле і бярозкі ў прыватнасці: «Злой мачехи — зимы угрозы // Не бояться больше “недотроги”, // Обнажили путаны-берёзы // Свои белые руки и ноги». Гэткі ж прыём чытач сустракае ў вершы «Загадка быцця», дзе, разважаючы пра прыгажосць прыроды, лірычны герой сутыкаецца з крапівой (яе азначэнне лірычны герой дае крыху іншае).

Хвалючы аўтара і сацыяльныя ды бытавыя праблемы. Так, верш пад назвай «Конкурс прыгажосці» расказвае пра неразумнасць прыгожых дзяўчат, якую мужчыны даруюць. Між тым паэт даволі пасрэдным стыліст, бо аб'яднаць у адзін сказ словы «благодарухать» і «пиариться» без парушэння пэўных норм немагчыма: «Ах, эти милые красавицы // Многим на беду // Благоухают и пиарятся, // Как в ботаническом саду».

*Фантазия над миром
 Меня на крыльях подняла,
 Словам придала силу,
 В мир поэзии ввела.*

Развагі пра адчуванне сябе паэтам — вельмі частая з'ява ў зборніку Валерыя Сямёнава. Даволі складана прасачыць, хто з паэтаў паўплываў на аўтара «Сузіральніка» — не спрыяюць ні матывы, ні стыль, ні тэматыка (хоць у паэме «Сярэднявечча» бачна натхненне антываеннай паэзіяй, а ў творы «Ахвярапрынашэнне» — біблейскімі сюжэтамі). Не дапамагае ў гэтым і кампазіцыя вершаў. Да таго ж час ад часу аўтар вызваляецца ад неабходнасці прытрымлівання рытму, і вынікі атрымліваюцца самыя розныя. Магчыма, паэт аддае перавагу верлібру, што патлумачыла б некаторыя эксперыменты: «Я главный герой моей пьесы. // От начала и до конца // Шагами семимильными — // Шагаю, несу свои интересы... // Люблю детей, котов, собак // Со слезами в глазах умильными. // Соизмеряю жизнь // От срока до срока».

Увогуле ж Валерый Сямёнаў выступае «за ўсё добрае і супраць усяго дрэннага», імкнучыся звярнуць увагу як на пазітыўныя, так і на негатыўныя бакі жыцця. Яго вершы не заклік да дзеяння і не бессэнсоўная роспач ад пражытага — гэта спроба выказаць свае думкі, не акцэнтуючы ўвагу на тым, як мала чалавек заўважае вакол сябе і як рэдка зазірае ў глыбіню сваёй свядомасці. Наадварот, лірычны герой у жыццёвай неабходнасці быць сузіральнікам імкнецца знайсці гармонію паміж знешнім і ўнутраным, спрабуе адказаць на пытанні, якія гэтага не прадугледжваюць, ці на тыя, дзе адказы даўно вядомыя, але іх па нейкіх прычынах не хочацца прымаць.

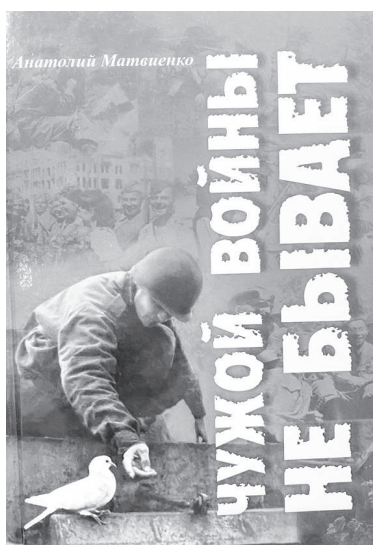
Яўгенія ШЫЦЬКА

Вайна як асабістая справа

У выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» выйшла кніга «Чужой вайны не бывает», аўтарам якой з'яўляецца Анатоль Мацвіенка — сучасны беларускі празаік і кінадраматург. Выданне ўключае як вядомыя чытачу творы, так і прадстаўленыя ўпершыню.

Сабраны аповесці «Укус хаскі», «Судны дзень 1973», «Варшава, Канстанцін Канстанцінавіч!», «Ваенга-эйр» і аповяданні «Сябар, які не здрадзіць», «Легіён ідзе на фронт», «Канцэрт Рахманінава». Многія з іх публікаваліся ў часопісах «Нёман» і «Новая Немига литературная». Усе яны аб'яднаны тэмай Другой сусветнай вайны, якую Анатоль Мацвіенка намагаўся паказаць пад рознымі ракурсамі.

Ваяваць у замежным войску, быць чужым сярод сваіх, адчуваючы пры гэтым пэўную адасобленасць і недавер, — складаная справа для любога чалавека. Аднак менавіта іншаземцы ў гады Другой сусветнай вайны ўвесь час апыналіся ў ключавых

пунктах найважнейшых бітваў, дзе вырашалася, хто атрымае перамогу. Асабліва выяўлялася гэта ў падманных ударах, якія адцягвалі ўвагу і выклікалі самыя сур'ёзныя наступствы, своеасаблівых «укусах» у ахілесаву пятку праціўніка, які не чакаў нападения.

Героі твораў Анатоля Мацвіенкі ваююць за межамі сваёй Радзімы: у Каралеўскіх ваеннапаветраных сілах Вялікабрытаніі,

у арміі ЗША, арміі Андэрс і нават у французскай дывізіі вафэн-СС. Кагосьці назавуць здраднікам, перабежчыкам, дзэрцірам, хтосьці будзе ўшанаваны, здабыўшы славу на чужой вайне. «У рэчаіснасці чужой вайны не бывае, асабліва калі гінучы сваякі, сябры, аднапалчане. Яна заўсёды становіцца асабістай справай». Гэтыя словы — лейтматыў усёй кнігі.

Першы твор выдання — апавесць «Укус хаскі» — расказвае пра герояў-танкістаў, якія вытрымалі нямецкае наступленне падчас аперацыі «Цытадель» на Курскай дузе. Письменнік адлюстраваў у творы сваё бачанне — праўду Прохараўскага разгрому на падставе даследаванняў гісторыкаў, а не міфаў пра перамогу, дасягнутую дзякуючы палкаводчым талентам Мікіты Хрушчова.

Галоўныя героі твора — члены адной сям'і з Навагрудка, якіх раскідала Другая сусветная вайна. Бацькі гінучы, старэйшы брат і сястра Войцех і Марыя трапляюць у армію Андэрс, малодшы брат Андрэй — у танкавыя часці Чырвонай Арміі. Андрэй праходзіць праз

горан цэнтральнай танкавай бітвы Вялікага пералому — на Курскай дузе, дзе прымае ўдзел у атацы каля Якаўлева 12 ліпеня 1943 г. Усяго дваццаць браніраваных машын атакавалі пазіцыі дывізіі вафэн-СС, каб адцягнуць сілы праціўніка і пазбегнуць разгрому савецкай танкавай арміі пад Прохараўкай. Аўтар вядзе некалькі сюжэтных ліній. Паралельна развіваюцца падзеі на Міжземным моры, дзе саюзнікі высаджваюцца на Сіцылію падчас аперацыі «Хаскі». Аднак гэта толькі так званы «ўкус» у параўнанні з баямі пад Курскам.

Творы «Ваенга-эйр» і «Сябар, які не здрадзіць» адлюстроўваюць баявое братэрства савецкіх і брытанскіх лётчыкаў. Пра адчайную спробу Канстанціна Ракасоўскага вызваліць родны горад ў аперацыі «Баграціён» расказваецца ў апавесці «Варшава, Канстанцін Канстанцінавіч!». У творы «Судны дзень 1973» аўтар паказаў гісторыю сяброў-танкістаў, якія гарэлі ў танку на вуліцах Берліна, а потым сустралялі ў 1973 годзе ўжо як ворагі. Завяршае кнігу аптымістычнае аповяданне «Канцэрт Рахманінава». А. Мацвіенка распавядае

пра палешука, закінутага лёсам у армію ЗША, які прайшоў Заходнюю Еўропу ад Бельгіі да сустрэчы на Эльбе.

Асаблівасць аўтарскай манеры ў тым, што пісьменнік без ніякіх прэлюдыяў акунае чытача ў гушчы падзей, робіць упор на дынаміку. Увесь сюжэт — у дыялогах і дзеяннях. Характарам герояў і апісаннем надаецца мала ўвагі. Усё гэта, безумоўна, прыводзіць да больш складанага разумення твораў. Новых герояў Анатоля Мацвіенка ўводзіць у сюжэт твораў рэзка, без падрыхтоўкі — адсюль у тэксе так многа прозвішчаў і імён. У кнізе шмат спецыфічных ваенных тэрмінаў. Але тое, што А. Мацвіенка бліскуча дакументальна валодае тэмай, — несумненна. Вастрыня сюжэта захоўваецца ў кожным творы.

У цэлым кніга «Чужой вайны не бывает» падаецца складанай як для чытання, так і для разумення. Яна разлічана на падрыхтаванага чытача, які не проста цікавіцца гісторыяй, а гатовы разам з аўтарам разбірацца ў тым, што з'яўляецца праўдай, а што — міфам.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

На варце хараства

Мы прывыклі да таго, што прырода Беларусі надзвычай разнастайная і багатая. На працягу стагоддзяў чалавек для сваёй жыццядзейнасці выкарыстоўвае прыродныя рэсурсы і, на жаль, паступова спусташае іх. Таму сярод сучасных экалагічных праблем — скарачэнне разнастайнасці відаў дзікіх жывёл, раслін і прыродных экасістэм. Экалагічную абстаноўку ўскладняюць змяненне клімату і вялікія маштабы прамысловай вытворчасці.

мясцовасці, заснаваны Сусветны дзень водна-балотных угоддзяў.

Наш нацыянальны набытак — лясы. Нягледзячы на тое, што яны лічацца аднаўляльным прыродным рэсурсам, патрабуюць аховы. Беларускія лясы вылучаюцца багаццем прыродных рэсурсаў харчовага, лекавага і расліннага тыпу. У апошнія гады надаецца вялікая ўвага арганізацыі добраўпарадкаваных зон у лясах. Турыстычныя аб'екты прыцягваюць аматараў экатурызму, паляўнічых не толькі з нашай краіны, але і з замежжа.

Беларусь называюць сінявокай, краем рэк і азёр. Ва ўсе часы людзі сяліліся і жылі каля вады. Многія са старажытных паселішчаў выраслі ў вялікія гарады, што стаяць на рэках: Гомель — на Сожы, Пінск — на Піне, Гродна — на Нёмане, Полацк — на Заходняй Дзвіне. На тэрыторыі рэспублікі працякае сем буйных рэк працягласцю больш за 500 км, а ўсяго ў Беларусі больш за 20 тыс. рэк і каля 11 тыс. азёраў. Самае вялікае — Нарач, яго агляваюць у сваіх вершах вядомыя беларускія паэты, сярод якіх і Віктар Гардзеі:

*Якая ж нязнаная сіла
І вабіць сюды, і заве,
Дзе Нарач нябёсы ўтаніла,
Дзе Свіцязь плюскоча ў траве.*

Водныя аб'екты Беларусі застаюцца важным прыродным рэсурсам, шмат

у чым вызначальным для жыццядзейнасці людзей. Сёння адной з найважнейшых дзяржаўных задач з'яўляецца стварэнне доўгатэрміновай воднай бяспекі для цяперашняга і будучага пакаленняў.

У аднаго беларускага пісьменніка некалькі спыталі, чым адрозніваецца прырода Беларусі ад прыроды іншых краін. На гэта ён адказаў: «Вы чулі, як спрачаецца салавей і жаваранак?» Сапраўды, дзікая прырода нашай краіны ўнікальная. Яна вылучаецца вялікай разнастайнасцю флоры і фаўны, дзіўнай непаўторнасцю. Ахова прыроды ажыццяўляецца на дзяржаўным узроўні. Многія віды дзікіх жывёл і дзікарослых раслін знаходзяцца пад пагрозай знікнення, таму ўключаны ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. Так, сярод іх — ветраніца, якую часта называюць белым падснежнікам. У красавіку ў лесе яе, здаецца, можна сустрэць часта. Сваёй прыгажосцю яе так і хочацца дадаць у букет, але зрываць ветраніцу нельга, бо яна пад пагрозай знікнення.

Волатам і сімвалам беларускай прыроды з'яўляецца зубр. З 2011 года наша краіна знаходзіцца на першым месцы ў свеце па колькасці гэтых жывёл, якія жывуць на волі. У выніку планамернай работы па кіраванні папуляцыямі і захаванні відаў зубр еўрапейскі быў выратаваны ад поўнага знікнення. У цяперашні час створана 11 мікрапапуляцый зубра агульнай колькасцю 2042 асобіны.

Пра што яшчэ можна даведацца з кнігі? Нетры беларускай зямлі захоўваюць вялікія прыродныя багацці. З кожным годам адкрываецца ўсё больш новых радовішчаў карысных выкапняў, на сёння іх больш за 10 тысяч. Беларускімі геалагамі за апошнія гады адкрыта значная колькасць радовішчаў, што з'яўляюцца сыравіннай базай для стварэння і развіцця будаўнічай індустрыі, вытворчасці калій-

ных і карбанатных угнаенняў, каменнай солі... Да таго ж у Беларусі ўдасканалваецца тэхніка і тэхналагічныя працэсы, шырока прымяняюцца навуковыя падыходы пры вывучэнні нетраў зямлі. Рацыянальнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў — аснова матэрыяльнай вытворчасці краіны.

Экалагічная асвета ў Беларусі адказвае на пытанне, як у поўнай меры выкарыстоўваць плён навукі і тэхнікі, мець усё неабходнае, не руйнуючы прыроду. Экалагічная накіраванасць адукацыі з'яўляецца адным з самых важных прынцыпаў дзяржаўнай палітыкі. «Далейшы сумесны рух у галіне экалагічнай адукацыі, выхавання і асветы накіраваны на тое, каб у будучыні мы па-ранейшаму дышалі чыстым паветрам, пілі чыстую ваду, а цудоўныя беларускія краявіды радалі і натхнялі сваёй прыгажосцю не толькі жыхароў нашай краіны, але і гасцей», — адзначаюць складальнікі.

Я жыву ў Гродзенскай вобласці, недалёка ад Белаежскай пушчы. Апошнім часам асабліва адчуваецца, наколькі цесна чалавек звязаны з прыродай. Ведаю, як цудоўна адчуваць гэтую сувязь, калі восенню ў гарод паласавацца бацвіннем прыходзяць ласі. Ці выйсці раніцай на ганак і ўбачыць, як на пагорку каля лесу, горда падняўшы свае рогі, стаіць алень і частуецца маладой травой. А спусціцца крыху далей ад дому, у лес, — і каго толькі тут не ўбачыш: і дзікі, і лісы, і касулі, і зайцы, і нават нядаўна з'явіліся ваўкі. Усё гэта сведчыць пра прыроднае багацце нашай краіны, плённую працу ў галіне аховы прыроды.

Кніга-альбом «Прырода Беларусі: новы фармат» з дапамогай яркіх фотаздымкаў дэманструе хараство, унікальнасць і разнастайнасць нашай прыроды. Прыцягваюць увагу чытача і вершы беларускіх паэтаў, чыя творчасць непарыўна звязана з любоўю да роднай зямлі. Кніга будзе цікавай прыродазнаўцам, тым, хто любіць вандраваць па цудоўных мясцінах Беларусі, і ўсім неаб'яковым для прыроды нашай краіны.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Зорка Уладзіміра Караткевіча

Спроба літаратурнай біяграфіі

Доктар філалагічных навук Аркадзь Русецкі выдаў чарговую кнігу, прысвечаную аўтару «Каласоў пад сярпом тваім», — «Уладзімір Караткевіч: Яго зорка не згасне ніколі... (Спроба літаратурнай біяграфіі)».

Манаграфія дасведчанага даследчыка жыцця і творчасці класіка беларускай літаратуры прымеркавана да 90-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча. Гэта далёка не першы зварот літаратуразнаўца, культуролога да постаці вялікага пісьменніка. Былі раней і кнігі, і шматлікія публікацыі. Творчасцю айчыннага класіка Аркадзь Русецкі займаецца больш чым тры-чатыры дзесяцігоддзі. Выдавец (а ім з'яўляецца Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава) так характарызуе ў анатацыі новы зварот вучонага да караткевічаўскай тэмы: «Манаграфія, якая прапанавана чытачам да 90-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча, — гэта працяг нашай работы, распачатай у навуковым выданні «Уладзімір Караткевіч: праз гісторыю ў сучаснасць. Нататкі творчасці» (1991, 2000). Але не толькі працяг. Мы зрабілі спробу папярэць тое выданне новымі звесткамі пра яго дзяцінства, школьныя і студэнцкія гады, вучобу ў Маскве на Вышэйшых літаратурных і сцэнарных курсах і г. д. Па сутнасці, гэта спроба стварэння літаратурнай біяграфіі Вялікага Аршанца.

Магчыма, і ў нашай кнізе засталася штосьці недаказанае, магчыма, прачытана так, як не чыталі іншыя даследчыкі, магчыма, ёсць і нейкая

недамоўленасць. Але ж... працэс асэнсавання творчасці нашага земляка не завяршыўся — ён будзе працягвацца...

Рэкамендуецца ўсім, хто цікавіцца развіццём нацыянальнай мастацкай культуры».

Кніга А. Русецкага складаецца з 19 раздзелаў. Не будзем пералічваць усе — спадзяёмся, што чытачы адкрыюць для сябе старонкі манаграфіі. Варта падкрэсліць паслядоўнасць даследчыка, жаданне прайсці ўсімі жыццёвымі сцэжамі класіка. І робіць гэта аўтар на фоне дэталёвага прачытання твораў Уладзіміра Караткевіча.

Адзін з эпиграфаў да кнігі належыць Анатолію Бутэвічу — грамадскаму і дзяржаўнаму дзеячу, пісьменніку, перакладчыку: «...кожны народ мае ў сваёй гісторыі такіх дзеячаў, у асобе і творчасці якіх найбольш поўна ўвасоблены характар і адметнасць яго самога. Беларусы не выключэнне. Хіба прызнанне да такіх сыноў Бацькаўшчыны часам прыходзіць са спазненнем... Пераадольваючы пэўнае неразуменне, пакідаючы безуважжым прыдзіркі асабліва пільных чытальнікаў сваіх твораў, Караткевіч здолеў дайсці да душы прагматычна абачлівага беларуса. Ён абудзіў у ёй тое паклічнае рэха, якое ўжо ніколі, відаць, не затухне, не адпусціць напісанага Уладзімірам Сямёнавічам...».

Шкада, што наклад кнігі складае ўсяго 60 экзэмпляраў. Нават не кожны караткевічазнаўца знойдзе магчымасць набыць гэтае выданне ці хаця б пазнаёміцца з ім у бібліятэцы.

Сяргей ШЫЧКО

Туркменскі часопіс — пра ўраджэнца Беларусі

Удваццацятым, снежаньскім, нумары літаратурна-мастацкага часопіса «Дунья эдэбіяты» («Сусветная літаратура») надрукаваны артыкул «Загавару я музыкай...», прысвечаны памяці паэта Міхася Карпенкі, які нарадзіўся ў Хоцімскім раёне.

Амаль усё жыццё сціплы працаўнік літаратурнай нівы шчыраваў у Туркменістане. Два дзесяцігоддзі (1971—1991) быў галоўным рэдактарам абласной газеты «Ташаўская правда», якую і заснаваў у свой час. А раней узначальваў калектыў рэдакцыі газеты ў Краснаводску (таксама ў Туркменістане).

Пра Міхася Карпенку расказвае туркменскі пісьменнік і публіцыст Гурбаназар Аразгульеў на старонках часопіса «Дунья эдэбіяты». Некаторы час (у 1981—1986 гг.) аўтар працаваў побач з Міхасём Фядотавічам у Ташаўзе (цяпер горад называецца Дашагуз). Міхась Карпенка — член Саюза пісьменнікаў СССР, заслужаны работнік культуры Туркменістана.

З 1990 года жыве ў Беларусі, на Хоцімшчыне. Аўтар 12 паэтычных зборнікаў. Адзін з іх — апошні — пабачыў свет у Мінску. Пісаў паэт на рускай мове. Хаця ў свой час пачынаў з вершаў на беларускай. Першая публікацыя з благаслаўлення славутага заходнебеларускага паэта Міхася Васілька — у «Гродзенскай праўдзе». Тады наш зямляк вучыўся ў Гродзенскім культурна-асветніцкім вучылішчы.

У публікацыі Гурбаназара Аразгульева згадваюцца і іншыя беларускія пісьменнікі ды журналісты, якія жылі і працавалі ў 1960—1980 гады ў Туркменістане: Мікола Калінковіч, Васіль Ткачоў, Васіль Слушнік, Уладзімір Грачоў...

Колькі слоў пра Г. Аразгульева. Туркменскі пісьменнік закончыў факультэт журналістыкі Уральскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Быў галоўным рэдактарам часопіса «Дзіяр», працаваў на тэлебачанні. Аўтар некалькіх кніг прозы.

Шкада, што ў Беларусі, дзе пражываў апошнія гады жыцця Міхась Карпенка, імя паэта амаль не згадваецца. Зрэдку толькі які радок прагучыць у звязку з размовай пра беларуска-туркменскія літаратурныя сувязі...

Мікола БЕРЛЕЖ

«...Ідзе па нашым горадзе Зіма»*

Марына БУКА

Натхнёная зімой

Маленькая сняжынка,
Прыгожанькі узор,
Звычайная дзяўчынка,
А мары аж да зор.
Назначыў хтось сустрэчу,
Прыпала да рукі,
Хвілінка — і пустэча,
Расстанне на вякі...
Секунда сутыкнення,
Сняжынка растае,
Няўзнак сваё натхненне
Дзяўчыныцы аддае.

Ігар КЛЕПКАЎ

Шкло адбівае нас,
Бо цемра за ім
Не гатовая ўсіх прыняць,
Ёй столькі не трэба.

І мы застанёмся тут.
Нам не хапіла візаў.
Тут ні дажджу, ні снегу,
Нават пылу няма — крызіс.

І мы застанёмся тут,
І нас не перапрабуюць
У чыйсьці святальны жаж...
У пакоі карыцы пах,
Кубак з каваю грэе далоні...
Дзень болей не цісне на скроні,
А ціха становіцца ў кут.

Ірына ЛЯШКОВІЧ

Трыялет

Спакой і цішыня...
Край поля ў малацэ туману гіне.
Счарнелы вербнік у зімовай стыні,
Спакой і цішыня.
Дарога стужкай з-пад нагі каня.
Дзясятка мерзлых ягад на каліне.
Спакой і цішыня.
Край поля ў малацэ туману гіне.

Георгій ЛІХТАРОВІЧ

Калядны санет

Калі радок і ладны, і дакладны,
А слова не са слоўніка — з жыцця,
Пачуцці з лабірынта небыцця,
Яно вядзе, як нітка Арыядны,
У Боскі свет, пакутна-неаглядны...
Але пакуль што поснае куцця
І на сталё нішчымніца. Хаця
Да сёння быў наогул пост калядны.

А думка ўжо імкнецца ў далягляд,
Каб сэраам прытуліцца да Каляд —
І разгарэцца зоркаю патроху,
Ды ісіну разгледзець праз гады...
Бо непазбежна сцэжка на Галгофу
І кожнаму свой крыж цягнуць туды.

Аляксей АРЦЁМАЎ

Снежань. Бясконцыя вечары —
Цемра наўкол, дэфіцыт марозу.
Гэй, Дыяніс мяне прабяры,
Вось і чаму я дасюль цявразы?

Слухаць бы музыку, піць глінтвейн,
Лапчыць рукою твае калені...
Снегу бракуе, няма завей:
Толькі глабальнае пацяпленне

І цішыня. Я адзін сяджу,
Сумны ўнутры, неахайны звонку,
Мару пра сцюжу замест дажджу,
Мару, што побач чужая жонка.

Ат, дачакаюся халадоў —
Часта ад слоты ратуе студзень.
Нават каханая прыйдзе зноў,
Толькі ніколі маёй не будзе.

Я зразумею, што жыў не так,
І на віно пацягнуся ў краму.
Злітуйся, Божа, падай мне знак,
Ну... І мазгі падары таксама.

Вадзім ЦІТОЎ

У лістападзе
пайшоў снег,
і з-пад яго
тырчыць пажоўклае лісце.
Так, здаецца, і мы
не паспелі
штосьці
зрабіць
калісьці...

Васіль АЎРАМЕНКА

Перадзімнае

прайду па знямым садзе
ў гарод загляну спусцелы
праеду праз чыстае поле
ў цьмяна-маркотны лес
губляюць апошнія лісце
разгублена-голыя дрэвы

Фота Кастуся Дробава.

марнеюць і чэзнуць травы пад гнётам
марозных рос

і толькі суровыя хвоі шумяць сваім
шорсткім голлем
як стражнікі вечназялёнасці —
нязменная варта лясоў
сярод дэзерціраў лістоўных
і палахліўцаў кустовых
надзейных вернікі-воі сваіх
жыватворных багоў

а мы, быццам птушкі ў паніцы,
збіраемся ў эміграцыю
калі не да мора паўднёвага, то ў вырай
зімовых кватэр
да бяклага сонцадыёднага і да цяпла
радыятараў
да соннага ішчасця кухоннага ва ўлонне
медыйных гетэр

прайдуся па садзе пакінутым нібы
на сядзібе прададзенай
апоены восеньскай сытасцю ды затхлым
багаццем засек

з пагардаю застрахаванага

няпэўнасцю ўратаванага

ад смерці зімы забранага
чакаю на першы снег

Кацярына ШЧАСНАЯ

Без снегу зіма...
Да ранку не спіцца
Без мяккага хрусту,
Без казачных іскраў.
Лепей мінус трыццаць,
Чым надакучлівы нуль.

Сняжынкі на вокнах
Лепяць малыя шаманы
Ў спадзяванні на цуд.
Дарослыя па крамах
Хапаюць закупы:
Ці да снегу тут?

Санкам ды лыжам
За паварот бы і бегчы,
А не падпіраць кут.
Перадайце па FM
Святочную песню —
Пра мароз навіну!

Калядная казка
Без галоўнай дзеі.

Не закранутых ні выракам, ні хваробай,
З якімі яшчэ на роўных гавораць і Бог,
і пробаіш...
Яны стаяць там — побач — практычна
на кожнай станцыі...
Мне ўжо надакучылі іх гамонкі
на кончыках пальцаў,
іх нерухомыя танцы і...
Пра што я хацела спытацца?.. А!
Як жа так сталася?

Як жа магло так стацца?!
Што мы — такія разумныя, добрыя,
гордыя, сталыя —
Сёння, быццам бы па музеі,
расстаўленыя па маўклівым горадзе!
Нас засыпае снегам... А нам здаецца,
што мы яшчэ там, дзе горы, дзе
Ўсе надзеі — спраўджаныя, дзе няма ні
выбраных, ні нязгодных...

Нешта яшчэ...
(Здаецца, гэтага патрабуюць правілы?..)
З Новым годам!

Алесь ДУБРОЎСКІ- САРОЧАНКАЎ

Нараджэнне

Так нараджаюцца дзеці,
гэтак звіняць ключы...
Штосьці ў гэтым сусвеце
неяк дзіўна гучыць:
неяк ціха знадворку,
неяк шумна ўгары...
Нейкая новая зорка
свеціць на небе старым.
Можа, імёны рэчам
даць на новы манер?
Можа, гэта сустрэча
дзвюх незнаёмых эр?
Так усе рэкі — у мора,
у неба — вярышні гор,
так у сусветнае гора
льецца сляза ЯГО.
Так распускаецца лісце,
гэтак пахне вада,
гэтак зямлю калісьці
ЁН Адаму аддаў.

.....
Гэтак гучаў у свеце
драмы надсветнай пралог.
Так нараджаюцца дзеці.
Так нарадзіўся Бог.

Наталля БОНДАР-ГАЛАВАЧ

Зіма.
Марозна.
Холадна.
Тужліва.
Сасновая хавае зеляніна замерзлую
пужлівую варону.
Хадой людскою вытаптана сцэжка.

Так ветрана.
Студзёна.
Цёмна.
Зімна.
Пад дрэвамі і кусцікам язіну
каторы год спраўляеш нараджэнне.
...Пад коўдрай снежнай цяпла табе,
мама?

Наталля ФУРСАВА

Viva

Ён сышоў.
Пра яго толькі добра
Ці ніяк.
Я стаміўся, я адыходжу, — сказаў.
Памаўчым за старым.
Пахаванне ды помінкі сёння.
Год памёр.
Viva новаму году!

* Працяг каляднай падборкі. Творы прадастаўлены з конкурсу «Фэст аднаго верша».

Іван КАРАНДА

У першыя дні лета вёска ажывае, зноў гамоніць з ранку да позняга вечара, як у свае самыя шумлівыя гады, калі тут віравала калгаснае жыццё.

І сёлета народу ў Мокрына з'ехалася шмат — здаецца, з усяго свету: хто ў адпачынак да старых бацькоў, хто проста да сваякоў, а хто, купіўшы пакінутыя хаты, на ўсё лета.

Ледзь не на кожным падворку — адна, а то і дзве машыны. Раней тут грузавікі з раніцы да вечара пыл сцяной уздымалі ды трактары капцілі. А сёння — спрэс легкавушкі блішчаць. Не машыны, а цацкі: іх гаспадары, як на кірмашы, адзін пера адным свой шык паказваюць.

Толькі і размоў цяпер: хто, адкуль, з кім прыехаў. Каго пазналі, а каго не...

...Шмат гадоў у Мокрыне месцілася кантора гаспадаркі, побач з ёю — будынак сельсавета, а насупраць, цераз вуліцу, — Дом культуры, амбулаторыя, сельмаг. Крыху зводдаль — механізаваны двор з майстэрняй і кузняй, шматлікімі гаражамі і тэхнікай пад адкрытым небам. Да яго, за высокім бетонным плотам, туліліся тартак і млын. Чаму ад іх адгарадзіліся, зразумець было цяжка. Тутэйшыя жартаўнікі мелі сваю думку: «Каб пан на тым свеце не пакрыўдзіўся...» (некалі гэта была яго ўласнасць). А пасярэдзіне вёскі суседнічалі дзве непрямірымыя ўстановы: царква з яе амаль двухсотгадовай гісторыяй на ўзгорку, у атачэнні высокіх старых ліп, і школа, нашмат за храм маладзейшая, новы цагляны будынак якой, на два паверхі, быў узведзены замест старога драўлянага.

Было досыць зручна: прыйшоў чалавек у Мокрына — і за пару гадзін мог усе свае неадкладныя справы вырашыць. А пра самыя мокрынцаў і гаварыць няма чаго, бо ўсё пад рукой: і мясцовае начальства, калі якую даведку неабходна атрымаць, і на працу ўсюды пешкі дойдзеш, і дзеткам у школу ногі не трэба залішне біць, і ў царкву ў святочны дзень хутчэй выберашся.

А што ў Мокрыне сёння? Каб хто-небудзь з нябожчыкаў, яго тагачасных жыхароў, з нябеснага царства вярнуўся, то, пэўна, вачам сваім не паверыў бы: няма той гаманлівай вёскі, — ні сельсавета, ні калгаснай канторы, ні двара механізагараў. Цэнтр мясцовай улады і гаспадарчага жыцця перамясціўся за дваццаць сем кіламетраў адсюль, у Дыбавічы. А шасцёра дзетак школьнага ўзросту возяць аўтобусам у райцэнтр. Стаяць некалі важныя будынікі, як сіроты, пакінутыя на горкую долю горам-няшчасцем. З выбітымі вокнамі, расхрыстанымі дзвярыма. А над школай увогуле няведама за што самасуд учынілі: па цагліны разабралі, парасцягвалі на розныя патрэбы. І ніхто за яе не заступіўся, не абараніў.

Дажыліся мокрынцы: раней тут ганарыліся сваімі ўдарнікамі працы на ферме і ў полі, а сёння адзіны гонар — хор пенсіянерак. А чаму ж ім не спяваць? Кароў даць не трэба, малако па пятніцах прывозяць у мясцовую краму. А пенсію выплачваюць строга па графіку, дзень у дзень. Прывязджае сацыяльны работнік з райцэнтра, здымаюць амбарны замок з зачыненага Дома культуры, і там кожнаму пенсіянеру ў канверціку, нібы пану ці бізнесмену якому, грошыкі падаюць.

Калі такое было? Колішняе, калгаснае, жыццё толькі прымусам і працадніямі запомнілася.

Двойчы грэшнік

Урывак з аповесці

Якія цяпер заняткі засталіся ў мокрынцаў? Агароды з градамі пасадзіць, прапалоць, сабраць ураджай. Ягады, грыбы ўлетку і ўвосень. На спеўкі да Марылі Антоськавай, хто ў хор запісаўся. Ды на свята ў царкву схадзіць, памаліцца.

Зімою, праўда, цяжкавата. Прыцісне мороз, замяце снегам вуліцу — сядзі каля печы, нікуды за парог не высунешся. Каб не тэлевізар, то адзінокім мокрынцам было б сумна і вусцішна — хоць воўкам вый.

А летам раскоша: вёска нібы нанова нараджаецца. Лагоднае сонейка, зеляніна, кветкі навокал — як тут не радавацца жыццю, якога для многіх вясцоўцаў ужо, напэўна, няшмат засталася. Таму чакаюць яны лета, як Вялікадня пасля доўтага постоу.

Вось і ў гэтым годзе летуецца някеспка: і на градах усё расце, і садавіны шмат, і ў лесе ягад-грыбоў набярэш, калі сілу ў нагах яшчэ маеш.

Не падабаецца мокрынцам толькі адно: малако ў магазіне нарасхват, раскупляюць за гадзінку-другую. Крыху затрымаўся дома — і тады чакай наступнай пятніцы, новага завозу. І яшчэ невядома, ці пашанцуе праз тыдзень.

У Ганны Моцькі такія горкі досвед ужо быў: у мінулую пятніцу ёй і яшчэ некалькім мокрынскім кабетам малака не хапіла. І таму гэтым разам яна вырашыла заняць чаргу яшчэ за паўгадзіны да адкрыцця крамы. Але не адна яна такая разумная: перад зачыненым на замок дзвярыма ўжо стаяла Таіса Бутласік. Яны доўгі час таварышчалі ў маладыя гады, і таму Ганна нават узрадавалася: «Даўно я з ёю не бачылася, не размаўляла...»

— Ці чула, Ганна, навіну? — першай пачала размову Таіса.

— Якую?

— Чычыча прыехаў.

— Хто-хто?..

— Ну няўжо ты не помніш? Тачанкі сыноч...

— А-а-а... — відаць, дайшло да Ганны. — Хіба ў лесе які звер здох? Шмат гадоў вачэй у вёску не паказваў. І дзе ж ён спыніўся? Бацькава хата даўно ў зямлю ўрасла...

— Што пра хату казаць, калі на магільках крыжы бацькоўскія струхнелі... А помнік не было каму паставіць: ён жа адзін у іх... Бабы на спеўках казалі, што начаваў у Зіны Яськовай. Збіраецца тут застацца, хату старую падправіць. Скажаў: «Паміраць прыехаў у Мокрына. Хачу, каб тут, побач з бацькамі, у зямельку родную пакалі...»

— О, позна певень закукаракаў — і без яго спеваў вёска прачнулася!.. Мож, яшчэ захоча, каб яго ў царкве бацюшка адпяваў?.. Антыхрыст! На Бога руку падняў...

— Калі тое было... І не адзін ён такі...

— Калі ні было, а грэх на душу ўзяў вялікі. Навошта царкву з хаўруснікамі руйнаваў? Людзі не забыліся, як уначы павыносілі з храма і параскідвалі па вуліцы іконы і харугвы. Бог не даруе...

— Ну, ты за Бога не вырашай... Сам ведае, хто што заслужыў...

— Не заступайся: Чычыча і чалавека забіў, лесніка Міхася Зубрыка з Мацяшоўкі, калі той злавіў яго ў лесе з крадзенымі, спілаванымі хвойкамі — на зруб новай хаты. За што і пасадзілі на пятнаццаць гадоў. А зруб той, недабудаваны, згінуў. Бярозы вунь якія на яго месцы ўжо выраслі, — Ганна паказала рукою на зялёныя вяршаліны дрэў, якія ўзвышаліся над стрэхамі хат непадалёку. — Пасля турмы, відаць, сорамна было вяртацца ў вёску. Таму і бадзяўся дзесьці...

Трэцяй у чаргу стала Ніна Гаўрылкава. Згорбленая, але са свежым тварам і яснымі, жывымі вачамі, яна ўжо не першы

год хадзіла з кійком. Прывітаўшыся, хвіліну-другую адсопвалася, выцерла пот насоўкай.

— Летам хоць і спёка, а ўсё-ткі лепей: лятэй хадзіць... — няспешна ўключылася ў гутарку Ніна, пачаўшы са свайго, набалелага. Але і яна, не ведаючы, пра што гаварылі да яе прыходу жанчыны, чамусьці адразу ж падтрымала «гарачую» для вёскі тэму. — Кажуць, што Чычыча прыехаў. Мож, бачылі?

Мокрынцы памяталі дзве гэтыя прыкрыя гісторыі — пра чалавека, які даўно тут не жыў, а цяпер вось прыехаў у родны кут, — і з вуснаў у вусны перадавалі вестку пра яго нечаканае вяртанне.

— Не бачыла і бачыць не хачу паганца гэтага, — зноў выказала сваю адкрытую варожасць да колішняга аднавяскоўца Ганна. — Як толькі зямля такіх мярзотнікаў носіць?!

— Ну ты, Ганна, і крапіва пякучая, — паспрабавала перавесці на жарт гэтае нястрымнае абурэнне Таіса.

— Стрэмку ў язык ты мне не загоніш і рот не зашыеш, — даводзіла сваё ўзбуджаная навіной Ганна.

— Скажыце, а хто і чаму такую мянушку яму даў — Чычыча? Якое ў яго сапраўднае імя? І чаму яго маці Тачанкай называлі? Нешта ў маёй памяці гэта зусім не захавалася... — запыталася Ніна.

— Я забылася, што сёння раніцою з'ела, а ты пытаеш пра тое, калі яшчэ спадніцу не насіла. — Ганна ніяк не хацела ставіць кропку ў сваім шматслоўі, змяніць яго абуральны тон на стрымана-памярковае.

Таіса, якая, наадварот, вылучалася сярод тутэйшых жанчын сваім ціхім норавам і паважлівым стаўленнем да людзей, і на гэты раз паспрабавала перавесці гутарку ў спакойнае рэчышча:

— Добрыя, спагадлівыя былі і яго бацька Сямён, і маці Таццяна, але рана памерлі. Шмат каму калатнеча ў гады акупацыі і пасляваенная галечка жыццё падкасілі, — царства ім нябеснае!..

— Пра бацькоў нічога кепскага не скажу, — крыху паспакайнела Ганна.

— ...У іх адзінага сына Шурыка словы чамусьці чапляліся за язык, і ён доўгі час дрэнна прамаўляў, — працягвала Таіса. — Неяк бацькі паслалі яго, хлапчука гадоў пяці, да суседа-франтавіка Тоські падстрыгчыся — тады на ўсё Мокрына толькі ў яго была машынка для стрыжак. Ды якая! Нямецкая, трафейная, з фронту прывёз. А як недарэчна жартавалі з яго: «Напэўна, у абмен на адарваную пад Берлінам нагу?». Тоська жарт успрымаў спакойна, затое хораша стрыг мокрынскіх мужыкоў і падлеткаў і грошай за гэта ніколі не браў. Дык вось як было. Заходзіць у Тоськаву хату Шурык і маўчыць. Гаспадар пытаецца як у дарослага: «Чаго прыйшоў, з якой пільнай патрэбай?» На што хлапчук адказвае: «Чычыча». «Чаго чаго?» — перапытвае Тоська. «Чычыча!» — паўтарае тое ж Шурык. Тоська паціскае плячыма: маўляў, не разумею. «Січечка?..» — распытвае ў сваю чаргу гаспадыня, жонка Тоські, думаючы, што маці хлапчыка хоча прасяець мuku. Аднак хлапчук адмоўна трасе галавою. «Мож, падстрыгчыся?» — здагадваецца нарэшце Тоська. Шурык узрадавана ўсміхаецца і садзіцца на ўслончык. Цырульнік-самавучка бярэ ў рукі машынку... «А чый ты сыноч?» — пытаецца Тоська. «Самона і Тачанкі», — крыху павесялеўшы, адказвае Шурык. На той час у хаце быў Тоськаў сын-падлетак — і ён зарагатаў, паўтарыўшы ўслых: «Чычыча... чычыча... чычыча...». Шурык умомант саскочыў з услончыка і выбег з хаты, не пастрыгшыся... З таго часу і сталі называць яго гэтым пустым, без усялякага сэнсу, словам. І маці Шурыка неўпрыкмет стала

Тачанкай. На людзей не крыўдавала: гэта ж ад роднага сына пайшло, ды і хто ў Мокрыне без мянушкі жыве?..

...А вось Шурыка крыўда з таго дня не пакідала. Хіба ж не хацелася яму быць такім, як іншыя мокрынскія малалеткі, — з нармальным, выразным вымаўленнем, без гэтага праклятага чычання-гычання? Яшчэ як хацелася! Адкуль абрынулася на яго няшчасце? І чаму менавіта на яго, Шурыка? Усё бачылася хлапчуку спрэс у чорных фарбах. Баяўся пры чужых людзях адкрыць рот — размаўляў адно з бацькамі. Цураўся дзіцячай кампаніі, збочваў, калі насустрач яму ішоў хтосьці з суседзяў ці аднавяскоўцаў. Перапоўнены страхам і сорамам, хоць нічога нялюдскага нікому не зрабіў, хлапчына ўзненавідзеў усіх: і сваіх равеснікаў, якія нідзе не давалі яму прыходу, мянташылі і мянташылі злымі языкамі, паўтараючы абразлівую, здэклівую мянушку, і дарослых, бо нават лысыя дзядзькі і сівыя дзядулі не заўважалі хлапечых перажыванняў, звярталіся да яго гэтаксама зняважліва: «Чычыча!..» Але больш за ўсё Шурык не разумеў Бога. Маці расказвала, што Ён з зямлі перабраўся, пасля ўваскрэсення, на неба, адтуль усё бачыць і ўсё чуе, карае нядобрых людзей, а добрым дае здароўе і шмат шчасця. «Дык чаму ж Усавышні не заўважае гэтай вялікай несправядлівасці? Чаму Усемагутны не хоча памагчы мне, такому харошаму хлапчыку, пазбавіцца няскладнага вымаўлення?» — адказы на неадчэпныя, балючыя пытанні заставаліся дзесьці там, на небе, на зямлю спускацца не спяшаліся.

Цэлымі днямі Шурык хадзіў моўчкі. Замкнуўся — і ўсё. Толькі калі-нікалі адгукнуўся на словы бацькоў. Крыху падрасшы, яшчэ да школы, стаў бегаць на прырэчны лут, дзе, хаваючыся ад людскіх вачэй, падаў ніцма ў траву і горка плакаў. А потым, калі слёзы канчаліся, моцна біў сябе кулаком у грудзі і падоўгу тузаў пальцамі за язык, але той чамусьці хутка выслізгваў і займаў ранейшае становішча. Ён адчуваў, што ненавісны і такі жаданы гук «р» сядзіць недзе там, у грудзях ці ў роце, а выходзіць адтуль ніяк не хоча. Уцягваў напоўніцу паветра, напружваў живот і ўсё нутро, спрабуючы вырваць з сябе патрэбнае яму гучанне. Але з тых практыкаванняў толку, напэўна, не было — адно камяк у горле коўтаўся. І тады ўспамянаў матуліну показку, якую яна часта паўтарала: «На падворку — горка, пад горкай — норка, у норцы крот, у пяску яго рот. А на горцы камары, спяць нагамі дагары». Яго разбіраў смех і з таго крата, і з тых камароў, але і смех быў нядоўгі — няведама адкуль зноў вярталіся ў хлапечую душу перажыванні, трывога і страх. Калі настаў час ісці ў першы клас, Шурык адчуў яшчэ большую небяспеку: там ён будзе ўвесь час перад з'едлівымі позіркамі сваіх аднагодкаў, якія не перастануць «лупцаваць» яго гэтай калючай мянушкай. «Не пайду ў школу!» — рашуча заўпарціўся хлапчук, і яго пагроза па-сапраўднаму ўсхвалявала бацькоў. Яны папрасілі дырэктара школы Івана Васільевіча пагаварыць з сынам, супакоіць яго. Дырэктар Шурык паважаў і крыху пабойваўся: ён адзін на ўсё Мокрына насіў капляюш — увосень чорны, а летам — саламяны, з чырвонай стужкай. Сустрэўшы аднойчы малаго на вуліцы, Іван Васільевіч спыніў яго, пагладзіў па галаве, усміхнуўся і сказаў: «Ну што, Шура, ты ўжо сабраўся ў школу? Прыходзь, мы цябе чакаем. Школа ў нас новая, двухпавярховая, прыгожая. Пара ўжо і табе брацца за навуку. Савецкай краіне патрэбна адукаваная моладзь. Будзеш старанна вучыцца — станеш паважаным чалавекам, вялікі свет, што за Мокрынам, пабачыш. А першай настаўніцай у цябе будзе Галіна Яфімаўна, суседка ваша...»

3 сонечным зайчыкам

Сонечны зайчык не любіць
Спахмурнага надвор'я. А дзе ха-
ваецца ён у ясны дзень? Пра гэта
даведваемся з кніжкі Ніны Галі-
ноўскай «У казачным лесе». Новая
кніга — падарунак Выдавецкага
дома «Звязда» да юбілею паэтэсы.
Напывае воблачка, цмее вакол, у
прыродзе і ў жыцці, а сонечны зай-
чык трапеча ў яе душы, вершах.

Ніна Галіноўская — лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра, даўно і плённа працуе ў дзіцячай літаратуры. Яна разумее: мастацкая кніга — вучэбны і жыццёвы дапаможнік, а яе аўтар — той жа настаўнік, ад таленту якога залежыць, які след у памяці і душах дзяцей пакіне яго творчая праца. Письменніца падрыхтавала для чытачоў цэлую палічку кніжак: «Камп'ютарныя сакрэты», «Палёт з Карлсанам», «Клубок і Калябок», «Зай-прагназіст», «Леў смеецца», «Звяры ў трамваі», «Размова сняжынак»... Вершы, песні, казкі, жарты, небывілы, загадкі, скоратворкі напісаны з веданнем псіхалогіі дзяцей, даходлівай мовай, без складаных абстрактных вобразаў — якраз для вучняў пачатковых класаў і дашкалят.

Паэтэса паступова, ад верша да верша, падводзіць дзяцей да высновы, што наша Радзіма — гэта ўся планета Зямля. І яе трэба любіць і берагчы, як і мілы сэрцу куточак, дзе ты нарадзіўся. З Зямлі ўзятаюць, на Зямлю вяртаюцца дзеці ў вершах «Быць касманаўтам», «Юнга-касманавт», «Планетаход», «Прыемны палёт». «Падае будзільнік звон. // Як шкада: палёт мой — сон. // Сон дзівосны, сон цікавы. // Я хачу, каб стаў ён явай».

Дзеці любяць марыць. Але не ўсе разумеюць, што мары — гэта не пісьмы да Дзеда Мароза з просьбай спраўдзіць жаданне. Ніна Галіноўская расказвае і паказвае на канкрэтных прыкладах, калі і як нараджаюцца мары. Праз знаёмства з камп'ютарам. Праз экскурсіі на завод, у метро, на будоўлю. Праз здольнасць спяваць, танцаваць, маляваць. З часам адны мары сплываюць, як воблачкі ў блакіце, з'яўляюцца новыя. А да самай запаветнай мары чалавек, бывае, ідзе ўсё сваё жыццё.

Для дзяцей і гульня — праца. Яны водзяць цацачныя аўтамашыны, будуць з пяску палацы, лепяць з пластыліну розныя рэчы, фігуркі звяркоў і птушак. У свой час Ніна Васільеўна сама працавала ў дзіцячым садку і ведае, як важна пахваліць малых рупліўцаў, заахвоціць іх у гульні-працы добрым словам, усмешкай, дапамагчы, калі нешта не ладзіцца. І яны стараюцца, радуць сваіх бацькоў, настаўнікаў, нас, чытачоў, у вершах «Балерына», «Малюнак на асфальце», «Табурэт», «Песня для мамы», «Тата здзівіцца».

Прэстыжныя, авенныя славай і рамантыкай прафесіі касманаўта, марскога капітана, артыста, кампазітара, мастака. Але ж колькі людзей побач з намі займаюцца будзённымі, простымі справамі. Паэтэса не забывае нагадаць пра гэта, напрыклад, у вершы «Дзякуй прыбіральшчыцы». Працу такіх людзей таксама трэба цаніць!

Фота Кастуся Дробава.

Ніна Галіноўская.

Не ўсе дзеці добра вучацца, дапамагаюць бацькам дома і на дачы. Паэтэса не крыўдзіць іх грубым словам, а дае кожнаму ацэнку апасродкавана — праз рэчы, якімі яны карыстаюцца. Размаўляюць дзве рыдлёўкі-сяброўкі. Адна аж ззяе на сонцы пасля работы ў агародзе, другая жаліцца: «Добра жыць табе, цікава. // Я ж стаю ў кутку без справы. // Есць іржа мяне ўвесь час, // Гаспадар мой — Апанас». Такія вершы, прыперчаныя сатыраю, таксама вучаць, выхоўваюць. На сябра за папрок у гультайстве можна пакрыўдзіцца, нават пасварыцца. А які Апанас будзе крыўдзіцца на рыдлёўку? Выйсца адно: паказаць, што і ты любіш ды ўмееш працаваць.

Нішто ў жыцці не даецца лёгка і проста. І трэба з малых гадоў ведаць, каму, апрача людзей, абавязаны мы сваім спакоем, хто зачароўвае нас музыкай і спевамі, адкуль на стала нашым хлеб і малако. З першага прачытання запамінаецца верш «Зорачка».

*Дзе ты хадзіла,
 Зорачка наша?
 — Траўку духмяную
 скубла на пашы.
 Чыстай вадзіцы
 дала мне рака.
 Многа прынесла
 я малака.*

Як жывую, бачыш гэтую кароўку. Уяўленне вымалёўвае і вобразы дзяцей, якія так ласкава сустракаюць кароўку на сваім падворку, дзякуюць за малако, настуюць лустачкай хлеба. З падказкі настаўніцы юныя мастакі могуць самі праілюстраваць верш — дакладна, як у аўтара, ці дадаць свае дэталі.

Дзеці да прыроды бліжэй, чым мы, дарослыя. Іх радуе, цешыць кожная пара года. Выйшлі з берагоў рэкі, і ў родны край «шыбуе ясна на чаўне». Адмыкае зямныя скарбы, вяртае з выраю птушак, упрыгожвае зямлю травой і кветкамі, а неба — блакітам і вясёлкай. Лета, восень і зіма маюць свае жывыя колеры і гукі, свае клопаты ў будні і святы. У гэты адвечны кругаварот

жыццё ўцягвае людзей, жывёл і птушак, стракозак і матылькоў, дрэвы і расліны. Свет людзей і свет прыроды ў творах Ніны Галіноўскай так гарманічна паяднаны, што размываецца мяжа паміж явай і казкай. «Ад злосці ці дзеля пацехі // Спаліла маланка арэхі. // Арэшына нікне ў бядзе: // — Ну, чым пачастую людзей?» Паэтэса жыве з прыродай у згодзе, яе «адчувае душой». Без плакатных слоў і клінікаў, ціха і мудра, на мастацкіх вобразах, вучыць яна бачыць зямную прыгажосць, любіць, разумець і ахоўваць прыроду круглы год. Прачытаеш верш і не адразу скажаш, радкі прамаўляе паэтэса ці яе лірычны герой. Душа адна, па-дзіцячы ўражлівая і адкрытая. «Вечер шэпча з каласамі. // Жмураць вочы васількі. // Жыгта колецка вусамі — // Асцярожна, матылькі!» Бацькі вучаць дома, настаўнікі — у школе, аднак кожнаму трэба прайсці яшчэ і школу прыроды, год за годам, каб зразумець і ўпэўніцца: за тваю любоў і клопаты «красою і хлебам аддзячыць зямля». Слушная падказка — не толькі дзецям, але і нам, дарослым.

У кніжках Ніны Галіноўскай шмат дзівос, аўтарскіх і дзіцячых прыдумаў. Пытанні-загадкі і адказы на іх амаль у кожным сюжэтным вершы — з усмешкай у радках ці ў падтэксе. Дзе начуе дзень? Пра што размаўляюць сняжынікі? Калі ідзе рыбны дождж? Чаму танцаваў мяшок? На якім музычным інструменце граюць гусі? Для каго пячэ хлеб заяц? Каму дапамог верабей?.. А хіба не цікава дзедацца, навошта катку званочак? Той, хто падарыў яму гэты званочак, радуецца болей, чым сам каток.

Бытавыя сцэнкі, падгледжаныя аўтарам у жыцці, становяцца казкамі: лясныя звяры, хатнія жывёлы і птушкі трапляюць у розныя сітуацыі — сур'ёзныя і кур'ёзныя, вясёлыя. «Запаліў у печы Зай — // Хоць ты ў сенцы уцякай: // Дым ідзе на хату сіні, // Хоць і юшку адчынілі». Аказваецца, галкі нанасілі ў комін галінак і перакрылі дымаход. Бядуе Зайчыха-маці: дзе есці дзецям наварыць? Дапамог сыноч. Ён спілаваў елачку, прывязаў да жэрды, залез па лесвіцы на дах і — шах-шах! — ачысціў ад галінак і сажы комін. Радуецца, хваліць кемнага камінара маці: «Малайчына, Зай-сыноч! Дым віецца да аблок».

Заяц сустраў лісу, якая бегла з вёскі ў лес. І пыгае, што яна нясе ў мяшку на спіне. Ліса адказала: «Муку на бліны». Пачуўшы галасы, мяшок заварушыўся — і «мука» закукарекала. Цудоўны вобраз! Певень сюды, у аўтарскую казку, нібы заліцеў з фальклору, каб выкрыць хітрую лісу-злачынку.

Такія творы лёгка чытаюцца і запамінаюцца, а малюнкi да іх глядзяцца як кадры з вясёлых мультыкаў. Паэтэсу на літаратурных сустрэчах аздадваюць пытаннем: «А што з пёўнем пасля сталася?» Падбіваюць прыдумаць працяг са шчаслівым канцом, як у народных казках.

Часам дзеці без злога намеру займаюцца не тым, чым трэба. Паэтэса зноў жа апасродкавана, праз звяроў і птушак,

падказвае, што робіцца не так, каб болей не памыляліся, як курачка ў вершы «Дарэмная праца».

*Носіць курачка ваду,
 Палівае лебяду.
 Падышла наважна качка:
 — Траціш час дарма, дзівачка!
 Лепш пасеяла б ямень —
 Ела б кашу кожны дзень.*

Адштурхнуўшыся ад верша-казкі, можна расказаць дзецям і пра лебяду, і пра ступу, у якой некалі таўклі ямень на крупы і ў якой лятала з мятлой Баба Яга. Тым болей, што ў адну з казак яна і сама заляцела. А чаму надумалася пайсці працаваць выхавальніцай у дзіцячы сад, даведваемся, прачытаўшы казку «Падарожніца».

Ніна Галіноўская стараецца не паўтараць і ў тэматычна блізкіх творах. Нават у каротчым вершы ёсць свая інтрыга — з развязкай у апошніх радках. Унук убачыў на снезе дзіўныя сляды, падобныя на літары. Расшыфраваў загадкавае «пісьмо» дзед: «Табе, Міколка, пішуць птушкі, каб ты зрабіў для іх кармушкі». Па дасціпнай прыдумцы аўтара дзед і знаўцам птушынай мовы стаў, і так, з усмешкай, заахвоціў унука да карыснай справы.

Клапоціцца паэтэса пра форму выяўлення сваёй задумкі, рытмічную і інтанацыйную будову страфы і верша ў цэлым. Гісторыя не апісваецца, а падаецца ў дзеянні, у руху думкі і слова — звычайна праз размову аўтара і яго героя або праз размову паміж дзвюма ці болей асобамі. І так, праз сціслы дыялог, вымалёўваецца вобраз кожнага героя — з адметнымі ўласцівасцямі яго характара і душы.

Асобныя вершы і казкі просяцца ў школьныя чытанкі, дапаможнікі для заняткаў і гульні ў дзіцячым садзе. Больш сур'ёзныя творы — да каляндарных і сямейных свят, і такое, напрыклад, просценькае на першы погляд чатырохрадкоўе: «У Андрэйкі — параход, // У Сяргейкі — лодка. // Паплыве дзіцячы флот // У заліў Находка». Ключавое слова тут — *Находка*. Дашкалятам трэба расказаць, што заліў і порт з такой назвай знаходзяцца далёка ад нас, у Прыморскім краі. І яны з ахвотай «паплывуць» у першае сваё падарожжа за край свету.

Выдавецкі дом «Звязда» паспрыяў і выхаду ў свет кніжкі «Калі я шчаслівы». Малюнкi Галіны Хінка-Янушкевіч то фантастычныя, заснаваныя на казачных матывах, то рэальныя, зямныя — з красой і багаццем паўсядзённасці, жывёльнага і расліннага свету. Кніжка прыгожа глядзіцца, радуе вока як падарунак выданне. А калі і з кім шчаслівы лірычны герой Ніны Галіноўскай, падкажа і аднайменны верш, і малюнак на вокладцы — з імёнамі самых дарагіх для нас людзей.

Натхнёна, з сонечным зайчыкам у душы, жыве і працуе Ніна Галіноўская. Яна часта выступае ў школах, бібліятэках, дзіцячых садках. Ёй шчыра дзякуюць, просяць даць аўтограф. Кожная яе кніжка — паэтычны падарунак дзецям, бацькам, настаўнікам.

Мікола МАЛЯЎКА

«Паўночнае сонца» грэе душу

У школе яна марыла
стаць астрафізікам.
І, хоць любоў да астраноміі
засталася назаўжды,
уладальніца залатога
медаля перавагу аддала
ўсё-такі журналістыцы,
з адзнакай скончыла
Белдзяржуніверсітэт.
Пры гэтым заўсёды з ёй
заставаўся «космас» паэзіі.

Гледчы гомельскага тэлебачання памятаюць Лілію Вялічку як тэлежурналістку і вядучую абласных навін. Чытачы «Гомельскай праўды» дагэтуль успамінаюць яе яркія нарысы

і замалёўкі. А жыхары Гомельскага раёна ўдзячныя як кіраўніку журналісцкага калектыву раённай газеты «Маяк»: выданне за перыяд яе працы тут набыло зусім новае аблічча, напавенне і новых чытачоў. Цяпер яна кіруе журналісцкім калектывам «Нафтавіка» (газеты і навукова-папулярнага часопіса «Нафтавік Палесся» вытворчага аб'яднання «Беларуснафта»).

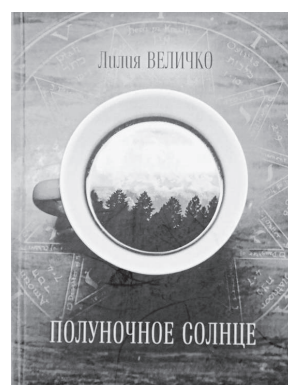
І па-ранейшаму верная Паэзіі. Яе вершы публікавалі «Гомельская праўда», «Белорусская нива», расійскі часопіс «Форум», альманахі «Литерра», «Дрэздэн-2007», «Літаратурная

Гомельшчына», а самыя значныя падборкі «прапісаліся» ў калектыўных зборніках «Натхненне», «Яблыневы бансай», «Aurora Borealis», «Oroboro». Вершы Ліліі, так бы мовіць, з касмічным позіткам, крыху іранічныя.

Паэтэса піша пра свае пачуцці, каханне, ідэалы, пра тое, што чакае яе лірычнага героя наперадзе. Часам, адважыўшыся, змяшчала новыя творы ў інтэрнэце і атрымлівала рэцэнзійны водрукі. Адзін з іх — верш «Казіно Восень» — хочацца перачытваць. Цікавае параўнанне пары года з карцінамі Далі.

І вось нарэшце з'явіўся доўгачаканы паэтычны зборнік — «Паўночнае сонца». У кнігу (выдавец Зміцер Колас) увайшлі выбраныя вершы, напісаныя з 1990-х гадоў па наш час, і паэтычныя радкі, якія раней не публікаваліся.

Перакладчыца Вольга Раўчанка, «прабегшыся» па старонках зборніка, зазначыла: «Кніга яркая, адлюстроўвае тэмы, цікавыя не толькі беларускаму чытачу. Вялічка добра валодае рознымі формамі вершаскладання і не перастае здзіўляць нечаканымі паэтычнымі выражамі».

Сапраўды, у творчасці Ліліі Вялічкі бачыцца шырокі дыяпазон інтэрэсаў. Лірычны герой яе вершаў часам зліваецца з асобай аўтара, а часам пражывае зусім іншае жыццё.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

Запавет гісторыка і краязнаўца

8 лістапада 2021 года — 75 гадоў з дня нараджэння беларускага пісьменніка, краязнаўца, даследчыка айчыннай гісторыі Анатоля Васільевіча Статкевіча-Чабаганава.

Год толькі пачынаецца. І ў яго краязнаўчым календары ёсць сэнс асобна вылучыць гэтую дату. Зробленае Анатолем Васільевічам патрабуе асаблівай увагі. Яго няма з намі з 26 сакавіка 2019 года. Месца гэтай асобы ў яе самаахвярным грамадскім служэнні беларускай гісторыі, у памкненнях аб'ядноўваць намаганні грамадскасці збіраць радаводную памяць фактычна ніхто не заняў. І ўжо гэта на фоне, безумоўна, іншых здабыткаў і ініцыятыў патрабуе разважлівага асэнсавання. Хацелася б нагадаць, што радаводную кніжную серыю ён стаў выдаваць па благаслаўненні Высокапраасвяшчэннейшага Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Філарэта. Пачаўшы з раскрыцця гісторыі ўласнага роду (а звесткі пра род адшукаў з XIV стагоддзя!), Анатоль Васільевіч узнавіў падрабязнасці жыцця знакамітых і простых людзей з рознымі радаводнымі каранямі. Выданне кожнай з кніг становілася адметнай падзеяй у кніжным, асветніцкім жыцці Беларусі. І ўжо гэты мастацка-дакументальныя летапісы з шырокім выкарыстаннем самых старадаўніх архіўных дакументаў становіліся крыніцамі для працы іншых даследчыкаў. Кнігі з адзнакай на вокладцы «Я — сын Ваш…» прыйшлі ў многія бібліятэкі. Не толькі ў Беларусі, але і ва ўсім свеце. Анатоль Васільевіч шчодро адорваў гэтымі сапраўды энцыклапедычнымі выданнямі школы краіны, розныя асветніцкія ўстановы...

Упэўнены, што радаводныя гісторыка-дакументальныя кнігі «Я — сын Ваш», выкананыя адметна ў паліграфічным, дызайнерскім плане, з часам стануць рытэтатамі. Іх будуць расшукваць у букіністычных крамах. А пры жыцці Анатоль Васільевіч браў на сябе ўсе разлікі за друкаванне і пасля бясплатна распаўсюджаў іх па бібліятэках і музеях краіны. Кнігі «Я — сын Ваш» — яшчэ і сапраўдная метадалогія гісторыка-краязнаўчага пошуку. Пра гэта часта пісалі рэцэнзенты выданняў. Плёнам працы Анатоля Статкевіча-Чабаганава на гістарычнай ніве сталі дзяржаўныя адзнакі: пісьменнік быў узнагароджаны медалём Францыска Скарыны, ушанаваны званнем заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь.

Так, краязнаўчы пісьменнік Анатоль Васільевіч Статкевіч-Чабаганаў пакінуў свой след у жыцці Беларусі. Гісторык, які імкнуўся зазірнуць у самыя глыбіні памяці нашай Айчыны. Кнігазбіральнік, сапраўдны бібліяфіл, калекцыянер. Мецэнат... Вядомы яго ўдзел у фінансаванні помніка Сафіі Слуцкай у горадзе на

Фота Кастуся Дробава.

Анатоль Статкевіч-Чабаганаў.

Случы. Колькі яшчэ адметнасцей маглі б ахарактарызаваць лёс, жыццё, штодзённыя памкненні гэтага ўнікальнага чалавека! Ён — з таго шэрагу, дзе такія імёны як Аляксандр Ельскі, Міхаіл Без-Карніловіч, Мікола Каспяровіч, Яўстафій Тышкевіч, Мікола Ермаловіч, Генадзь Кахановіч, Генадзь Кісялёў, Віталь Скалабан, Міхась Ткачоў...

Так, чалавек паспеў за кароткі век (хіба можа быць доўгім жыццём чалавека?! Нават, калі ён нарадзіўся ў 1946 годзе...) праявіцца сапраўды ў многіх справах і клопатах. Паспяховы бізнесмен, мецэнат, просьбаў да якога аб падтрымцы было не злічыць (і ён адгукнуўся, уносіў свой уклад у многія і многія дзеі і справы). Вядома яго актыўная падтрымка беларускіх масмедыя. А яшчэ Анатоль Васільевіч — калекцыянер жывапісу, твораў скульптуры, збіральнік прыватна-асобных ікон... Ён шмат што паспеў здзейсніць, і гэтай стваральнасцю быў, несумненна, цікавы найперш. Ён пісаў вершы згодна з японскімі традыцыямі вершаскладання. Але не спяшаўся паказваць свой паэтычны плён...

Пра гісторыка-краязнаўчую работу ўважлівага да даўніны даследчыка шмат пісалі ў друку, гаварылі на розных навукова-практычных і краязнаўчых канферэнцыях. Зробленае гэтага заслугоўвала. І зараз, відаць, варта сказаць пра тое, што больш як пяць гадоў

сваю даследчыцкую справу працягваў, рабіў дастойна і сумленна чалавек, які цяжка хварэў. Праблемы пачаліся ў 2013 годзе. Але ён і пасля няпростых захворванняў жыў разуменнем сваёй галоўнай місіі ў жыцці. Фізічныя пакуты стрымлівалі ў многіх памкненнях, але і ў гэтыя гады змог працягнуць ранейшыя даследаванні, максімальна завяршыць распачатае раней. І яшчэ паспяваў вылучаць новыя ідэі, новыя ініцыятывы. Адна з іх была звязана са стварэннем віртуальнага электроннага музея радаводнай памяці, пра што Анатоль Васільевіч заявіў і ў друку, і праз сацыяльныя сеткі. Больш за тое: шмат здолеў сабраць і падрыхтаваць для выкарыстання ў гэтым музеі. Людзі розных узростаў, з розных куткоў свету адгукнуліся на ініцыятыву. І, пэўна ж, такі творчы, выключна сучасны праект сапраўды мог бы стаць найцікавейшым музеем не толькі сучаснасці, але і будучыні. Ведаю, што сваімі матэрыяламі падтрымку музею аказалі літаратуразнаўца Лідзія Савік, паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Мікола Мятліцкі, нашчадкі народнага песняра Беларусі Якуба Коласа... Мяркую, што справу трэба прадаўжаць.

Анатоль Васільевіч Статкевіч-Чабаганаў нарадзіўся 8 лістапада 1946 года ў вёсцы Засмужжа Любанскага раёна Мінскай вобласці. З залатым медалём закончыў сярэднюю школу ў Любані (цяпер гэта СШ № 1 г. Любані). Ва ўсе гады свайго жыцця быў цесна звязаны з малой радзімай. Пэўна ж, менавіта там, у Любані, варта зрабіць першыя годныя крокі па ўшанаванні памяці чалавека, якім землякі, увесь Любанскі край могуць смела ганарыцца. Мне бачыцца рэальнай справай і клопат пра наданне адной з вуліц у гарадку на Палессі імя Анатоля Статкевіча-Чабаганава. Чаму б менавіта ў Любані не правесці краязнаўчыя чытанні ў гонар Анатоля Васільевіча, надаўшы гэтаму праекту імя пісьменніка? Відаць, самім па сабе любанцам не пад сілу арганізаваць гэтую справу. Можа быць, да клопату спрычыніцца Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі?.. Альбо гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта... Анатоль Васільевіч вельмі часта выказваўся пра тое, што патрыятычнае выхаванне грамадства, моладзі можна ажыццяўляць толькі з дапамогай глыбокага вывучэння гісторыі Айчыны. І ў гэтым — яго запавет усім нам. Запавет краязнаўцам, гісторыкам, школьнаму настаўніцтву.

Але ўшанаванне памяці пра гэтага чалавека — ці не найперш спроба стварыць яго дакументальны партрэт праз кнігі, шырокія публікацыі ў друку, асабліва ў часопісах і газетах, куды зазірае цікаўны да гісторыі, краязнаўства чытач. Лёс Анатоля Статкевіча-Чабаганава — прыклад служэння Бацькаўшчыне, Айчыне. Прыклад фарміравання дзеяздольнай светлай Асобы.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Усмешкі-пацешкі на трох мовах

Так можна сказаць пра новую кнігу гомельскага паэта Валерыя Вятошкіна «Улыбашки». Яна выйшла сёння ў КУП «Рэдакцыя газеты «Гомельская праўда»». Гэта зборнік вершаў на рускай, беларускай і ўкраінскай мовах, адрасаваны дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту.

Творы, як заўсёды ў гэтага пісьменніка цікавыя, займальныя і павучальныя. У многіх з іх так і струменіць добразычлівы гумар. Чытачы, як юныя, так і дарослыя, з задавальненнем пазнаёмяцца з вершамі на самыя розныя тэмы з дзіцячага жыцця.

Арыгінальныя вершы Валерыя Вятошкіна, а іх у кнізе больш чым чатыры дзясяткі, напісаны на рускай мове. На беларускую творы пераклала член СПБ Людміла Яськова, на ўкраінскую — расійская і ўкраінская паэтэса Волга Сафронава.

Яшчэ адна асаблівасць выдання — усе творы ілюстраваны малюнкамі юных мастакоў студыі выяўленчага мастацтва Гомельскага абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі. Пад кіраўніцтвам сваіх настаўнікаў яны актыўна ўдзельнічалі ў сумесным творчым праекце — і атрымалася цудоўная кніга, якая дапаможа ў працы выхавальнікам дзіцячых дашкольных устаноў, настаўнікам пачатковых класаў і прынясе вялікую радасць юным аматарам кнігі.

Міхась СЛІВА

Чорная дама з Мірскага замка

Ужо некалькі гадоў над папулярызаванай гістарычнай, краязнаўчай літаратуры рупіцца выдавецтва «Музей “Замкавы комплекс «Мір»»». Сама назва і характар дзейнасці заснавальніка фарміруюць парадак дня, тэматычныя абсягі кніжнай прадукцыі.

Дарэчы, дзякуючы жаданню не толькі расказаць праз кнігі і пра музей, яго гаспадароў, розныя ініцыятывы, «Замкавы комплекс «Мір»» пастаянна ўдзельнічае ў кніжных выстаўках-кірмашах — у Беларусі, Літве, іншых прасторах.

З навінак гістарычнага, краязнаўчага выдавецтва — грунтоўнае выданне «Чорная дама з Мірскага замка. Княгіня Ганна Кацярына з Сангушкаў Радзівіл (1676 — 1746)». Аўтары — В. У. Галубовіч, С. А. Рыбчонак, А. І. Шаланда. Кніга выйшла ў свет «Genus Albaruthenicum». Месца выдання, зразумела, — Мір. Дарэчы, які яшчэ гарадскі пасёлак ці мястэчка з'яўляецца сёння адным з цэнтраў выдавецкай дзейнасці?

Калектыўная манаграфія прысвечана жыццю, шматбагатай дзейнасці слаўтай княгіні Ганны Кацярыны з Сангушкаў, жонкі канцлера Вялікага Княства Літоўскага князя Караля Станіслава Радзівіла. Рана аўдавеўшы, яна больш замуж

не выйшла. Прысвяціла сябе выхаванню дзяцей, кіраванню маёнткамі роду Радзівілаў. Шмат сіл аддавала і розным палітычным інтрыгам у Рэчы Паспалітай. Значны час праводзіла ў Міры. Гэта, несумненна, уплывала не толькі на характар гаспадарання ў самім замку, але і на росквіт мястэчка і наваколля.

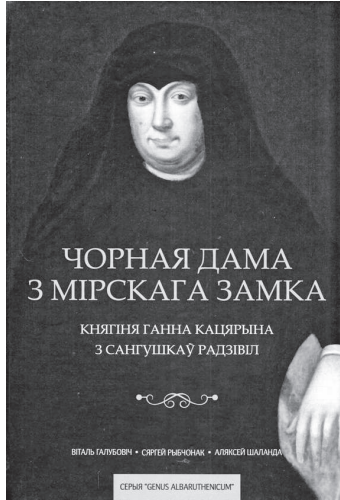
Якраз «мірскаму» перыяду біяграфіі слаўтай жанчыны прысвечана гэтае даследаванне. Разглядаюцца аспекты сямейнага выхавання, стасункі герані ў шлюбе, паўсядзённае жыццё ў Міры і замку. Дэталёва даследуецца іканаграфічны матэрыял, звязаны з Ганнай з Сангушкаў Радзівіл.

Кніга адрасавана гісторыкам, краязнаўцам, выкладчыкам ВУНУ, студэнтам, усім, хто нераўнадушна ставіцца да гісторыі нашай Айчыны.

Выданне мае шанц быць запатрабаваным і ў суседніх краінах, па крайняй меры — у вядучых бібліятэках Польшчы, Украіны, Літвы, Расіі, іншых краін Еўропы. Варта падкрэсліць, што менавіта такія праекты ўзвышаюць нашу

правінцыю. Прыклад выдавецкай працы ў г. п. Мір, Мірскім замку сёння ўражвае. Сапраўды, чаму б не развіць кнігавыдавецкую дзейнасць у Залессі, у музеі «Пружанскі палацкі», па іншых культурна-асветніцкіх адрасах Беларусі, найперш — музейных.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Праца, сустрэчы, выпадковасці

Моманты з жыцця Уладзіміра Мулявіна ў кадрах Юрыя Іванова

Уладзімір Мулявін. Чалавек з доўгімі вусамі, добрымі ўсмішлівымі вачыма і магутным голасам — вобраз, знаёмы ледзь не кожнаму беларусу, прынамсі, візуальна і па некалькіх найбольш вядомых песнях. Фотамастак Юрый Іваноў літаральна прыклаў руку да стварэння вобраза Мулявіна, бо ім зроблены многія найбольш вядомыя партрэты музыканта, зафіксаваны важныя і выпадковыя, паўсядзёжныя моманты жыцця калектыву. Некалькі эксклюзіўных здымкаў публікуем з нагоды 80-годдзя музыканта.

Леанід Тышко, Аляксандр Дзямешка, Уладзімір Мулявін, Валерыя Яшкін, Чэслаў Паплаўскі, Уладзіслаў Місевіч, Анатоль Кашапараў, Уладзімір Нікалаеў, Анатоль Гілевіч, Леанід Барткевіч.

На вершы Купалы «Песняры» стварылі тры дзясяткі песень, Уладзімір Мулявін напісаў рок-оперу «Гусяр» і оперу-прытчу «Песня пра долю». Купала быў адным з галоўных пісьменнікаў і ў працы калектыву, і ў жыцці Мулявіна. Па яго творах музыкант, які нарадзіўся і вырас у Свядлоўску, адкрываў для сябе Беларусь.

Здымак таго ж года — 1976-га, рэпетыцыя. Фатаграф злавіў момант абмеркавання, агульнага роздуму аб чымсьці.

Два гады таму ў гурта выйшаў другі студыйны альбом, які часам абазначаюць па самай вядомай песні

Адзін з найбольш вядомых партрэтаў музыканта фотамастак Юрый Іваноў зрабіў у 1999 годзе. Яны сустрэліся ў філармоніі, і хаця Мулявін спачатку не хацеў фатаграфавання, Іваноў яго ўгаварыў: святло было надзвычай прыгожае, атмасфера дабрадушнасці натхняла.

Зрабіўшы партрэт, фатаграф спытаў: «А колькі табе гадоў?» Мулявін адказаў, што ён 41-га года нараджэння і дадаў: «А ты што, думаў, што я равеснік Янкі Купалы?»

Фотаздымак «Песняроў» каля помніка Янку Купалу зроблены ў 1976 годзе. Доўга збіраліся і нарэшце зрабілі, згадвае Юрый Іваноў. На ім — усе ўдзельнікі ансамбля таго часу. Па парадку: Юрый Дзянісаў,

з яго — «Алеся». Яшчэ праз два гады выйдзе трэці, у якім з'явяцца «Явар і каліна», «Вологда» і «Беловежская пуца». 1976-ы — год гастролі па ЗША, «Песняры» былі першым калектывам у СССР, які адправіўся туды. У тым жа годзе гурт выступае ў Канах на конкурсе грамзапісаў MIDEM, на які дапускаюцца толькі калектывы, якія выпусцілі ў свеце краіне максімальную колькасць пласцінак за год. Акрамя гэтага, «Песняры» прадстаўляюць «Песню пра долю» — тэатралізаваную кантату даўжынёй у адзін акт, напісаную Мулявіным па вершах Купалы.

Другая палова 80-х: 1986 ці 87. Фотаздымак зроблены на стадыёне «Дынама» падчас свята, магчыма, Дня горада. Уладзімір Мулявін, кампазітар Ігар Лучанок і спявак Леў Лешчанка сядзяць на трыбуне і, заўважыўшы Юрыя Іванова, паварочваюцца і глядзяць у камеру. Выпадкова зафіксаваны момант.

Мулявіна і Лучанка ўжо звязвае доўгая супраца. Некалькі твораў «Песняроў» з шэрагу найбольш вядомых пазначаны аўтарствам Ігара Лучанка. У 1978-м выйшла кампазіцыя пад назвай «Гусяр» па паэме Купалы. Складаная і структурная музычная мова, абазначэнні жанру разыходзяцца: рок-опера, рок-кантата, паэма-легенда.

Паездка ў санях, запражаных тройкай, і сустрэча з мясцовым фальклорным ансамблем вёскі Усполе — звязаныя паміж сабой фотаздымкі. Юрый Іваноў рабіў фота, каб праілюстраваць кнігу —

гістарычнае даследаванне пра Мсціслаў, горад у Магілёўскай вобласці на мяжы з Расіяй. Праца захапіла мастака, Мсціслаў аказаўся месцам, насычаным тэмамі для цікавых кадраў.

Адной з задач было паказаць пароду коней «Рускі цяжкавоз», якой славіцца Мсціслаўскі конны завод. Каб не ператвараць кнігу ў даведнік па каняводстве, Юрый Іваноў прыдумаў запрагчы коней у тройкі і пасадзіць на сані ансамбль «Песняры». Уладзімір Мулявін пагадзіўся не толькі пракаціцца на тройках для фота, але і выступіць у горадзе і сустрэцца з калегамі — мясцовым народным калектывам. Прызначылі дзень здымак. Далей фатаграф згадвае эпізод:

«За тыдзень да ад'езду я прыйшоў у філармонію, у пакой, дзе знаходзіўся ансамбль «Песняры».

— Нічога не атрымаецца. Не зможам прыехаць. Запразілі ў Адэсу. — Мулявін казаў мне гэтыя словы, а я моўчкі слухаў. — Юра, разумееш, там грошы плацяць, і немаленькія.

Я маўчаў, у мяне дыханне перахапіла. Нічога не кажучы, я проста глядзеў на Уладзіміра. Мулявін змоўк. І я маўчаў.

Не ведаю, што здарылася, што ўбачыў на маім твары галоўныя пясняры, але праз імгненне ён крыкнуў у суседні пакой:

— Толя! (дырэктар ансамбля Анатоль Шчолакаў) Адпраўляй тэлеграму ў Адэсу — мы захварэлі... Усе».

Любое легендарнае імя пад вобразам, вядомым усім, хавае безліч успамінаў і згадак ад калег і сяброў, выпадковых побытавых момантаў, архіўных кадраў і знакавых сітуацый. Чым больш матэрыялу, тым цікавей і складаней зразумець сапраўдную асобу.

Дар'я СМІРНОВА

Зняважаныя і асуджаныя

На Малой сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага адбылася прэм'ера спектакля «Трамвай “Жаданне”» ў пастаноўцы заслужанага дзеяча мастацтваў Валянціны Ераньковай. Меладраму меркавалі прадставіць яшчэ ў кастрычніку, але планам было накіравана здзейсніцца толькі ў канцы снежня. У пастаноўцы занятыя заслужаныя артысты Сяргей Чэкерэс (Стэнлі Кавальскі) і Валерый Шушкевіч (урач), а таксама акцёры Кацярына Шатрова (Бланш Дзюбуа), Іна Савянкова (Стэла), Сяргей Жбанкоў (Мітч), Юлія Кадуш-кевіч (Юніс), Аляксей Качан (Стыў), Аляксандр Душачкін (малады чалавек, агент па падпісцы), Таццяна Кухто (наглядчыца).

Вечар у пачатку мая

У свой час за твор «Трамвай “Жаданне”» яго аўтар Тэнэсі Уільямс быў удастоены Пулітцэраўскай прэміі, а таксама вылучаўся на атрыманне прэміі «Оскар» як найлепшы сцэнарыст за адаптацыю для экрана — у аднайменнай стужцы 1951 года рэжысёра Элія Казана галоўныя ролі выканалі Віўен Лі і Марлон Брандо. Усе гэтыя акаліччасьці паспрыялі таму, каб твор «Трамвай “Жаданне”» стаў адным з самых вядомых у творчасці амерыканскага драматурга, хоць увогуле большасць яго п'ес маюць шмат агульнага, бо будуюцца на канфлікце духоўнага і цялеснага пачаткаў, пачуццёвага парыву і цягі да духоўнай дасканаласці.

«Трамвай “Жаданне”» пачынаецца з імпрэсіяністычнага апісання месца і часу дзеяння, якога не можа замяніць нават найлепшая сцэнаграфія, а ў спектаклі Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага яна сапраўды асабліва. Ва ўтульнай Малой зале, дзе глядач становіцца не столькі назіральнікам, колькі выпадковым сведкам, на агульную атмасферу станоўча ўплывае ўсё: цёмны фон, прыглушанае святло, «сціснутасць» прасторы, цёмныя бліскучыя пустыя і поўныя бутэлькі, што нібы ўтвараюць сцены, становячыся метафарай фізічнай і духоўнай турмы... Дарэчы, над сцэнаграфіяй і касцюмамі працавала галоўны мастак тэатра Ала Сарокіна.

«Двухпавярховы рагавы домік на Елісейскіх палях у Нью-Арлеане — вуліцы паміж ракой і чыгуначнымі шляхамі. Убогая ўскраіна, і ёсць у ёй, аднак, у яе заняпаласці — не ў прыклад такім жа задворкам іншых вялікіх амерыканскіх гарадоў — нейкая цалкам асабліва, задзёрыстая краса. Дамы тут збольшага белыя, аблезлыя ад непагадзі, з вычварнымі франтонамі, аббудаваныя нетрывалымі лесвічкамі і галерэйкамі. У доміку дзве кватэры — уверсе і ўнізе, да дзвярэй абедзвюх вядуць абшарпаныя белыя лесвічкі.

Вечар у пачатку мая, яшчэ толькі-толькі пачынаюць збірацца першыя прыцемкі. З-за белага, ужо набрынялага імглою дома неба праглядае такім невымоўным, амаль бірузовым блакітам, ад якога на сцэну нібы ўваходзіць паэзія, якая лагодна сунімае ўсё тое прапашчае, сапсаванае, што адчуваецца ва ўсёй атмасферы тутэйшага жыцця. Здаецца, так і чуеш, як цёпла дыхае бурая рака за берагавымі пакгаўзамі, што прыкра духмяна пахнуць кавай і бананамі. І ўсяму тут пад настрой гульня чорных музыкантаў у бары за вуглом. Ды і куды ні кінь, у гэтай частцы Нью-Арлеана, вечна дзесьці побач, рукой падаць, — за першым жа паваротам ці ў суседнім доме — якое-небудзь разбітае піяніна адчайна заходзіцца ад галавакружных пасажаў беглых карычневых пальцаў.

У адчайнасці гэтай ігры — гэтага «сняга піяніна» — блукае самы хмель тутэйшага жыцця», — так пачынае сваю п'есу Тэнэсі Уільямс. Дарэчы, «сняга піяніна» адыгрывае не апошнюю ролю ў тэксце. Пад яго акорды, якім падпявае труба пад сурдзінку, завяршаецца дзеянне. І складана ўявіць у якасці музычнага суправаджэння нешта іншае, чым, напрыклад, «*French Quarter*» Алекса Норта, кампазіцыя, што гучыць у пачатку вышэйзгаданага фільма. Кампазітарам жа спектакля ў тэатры імя М. Горкага выступіў Аляксей Еранькоў, і, як падалося, у выніку музыка не ў поўнай ступені здолела падтрымаць тую атмасферу, якой дамагаліся ўсімі іншымі сродкамі. Месцамі яна занадта ўжо ненапружаная і бясстрасная, хоць заўсёды ёсць верагоднасць, што такім чынам стваральнікі імкнуцца дасягнуць адчування дысанансу паміж дзеяннямі і іх значэннем для сям'і ды галоўнай гераіні.

Кампраміс як спосаб не звар'яецца

Адчуванне роспачы, якое ахоплівае ўвесь твор, прасочваецца ўжо ва ўступным слове аўтара. Дзеянне пачынаецца з прыезду Бланш Дзюбуа, настаўніцы англійскай мовы з манерамі арыстакраткі, да малодшай сястры Стэлы, якая замужам за простым рабацягам Стэнлі Кавальскі. Нягледзячы на загулы і скандалы гэтага мужчыны, Стэла любіць яго і даруе яму любое слова ці ўчынак. Яны пачынаюць

жыць утрое, і паміж нервовай Бланш і грубым Кавальскі прабягае чорная кошка. Сваячка яму не падабаецца, бо ў ёй бачыцца пагарда, таму ў ім абвастраецца са-слоўная варожасць да распешчанай і да таго ж распуснай Бланш. Фінал трагічны — асуджанасць чытаецца адразу, хоць Бланш і спрабуе збегчы ад лёсу, выратавацца ў абдымках простага хлопца Мітча. Ён баязлівы і сарамлівы ад прыроды. Усё яго жыццё прайшло побач з хворай маці. З-за моцнай адданасці ёй Мітч так і не пабу-даваў сваю сям'ю. Ён таксама рабочы, таксама марнуе час за картамі, але пры гэтым валодае шчырасцю, дабрынёй, уменнем адчуць прыгажосць. Бланш нездарма заўва-жае яго на агульным фоне, і ён інтуітыўна цягнецца да яе. Аднак мужчына таксама слабы, лёгка трапляе пад уздзеянне сябра і забывае пра ўнутраны голас, які прасіў даць жанчыне шанц быць пачутай. Ён баязліва не прыходзіць на сустрэчу з каханай і становіцца маўклівым саўдзельнікам яе цкавання. У фінале гераіня падвяргаецца сексуальнаму гвалту. Яе вязуць у вар'яцкі дом — гэта магіла і спакой, адсутнасць усялякіх жаданняў.

Гераіня імкнулася выкарыстаць апошні шанец здзейсніць сваё жаданне прытуліцца да хатняга агменю, уладкавацца ў жыццё. І гэтым апошнім прытулкам, з якім нішто не параўнаецца ў спакоі, стаў менавіта вар'яцкі дом, дзе духоўная хвароба, ад якой апошнім часам пакутавала Бланш, была зрынута ў забыццё. Іншага завяршэння гісторыі галоўнай гераіні тут быць не магло.

Між тым маршрут Бланш да дома сястры ў Новым Арлеане быў такім: спачатку трэба было сесці ў адзін трамвай пад назвай «Жаданне», потым у іншы — «Могілка» і праз шэсць кварталаў — Елісейскія палі, бедны прамысловы раён, дзе знаходзілася кватэра Стэнлі і Стэлы. Менавіта ў гэтых найменнях схаваны сэнс назвы п'есы: прага кахаць і быць жаданай прыводзіць зламаны, забітую жанчыну ў магілу. У пошуках кахання як адзінай абсалютнай каштоўнасці прыгажуня растрывала сябе ў любоўных прыгодах. У надзеі здабыць былое багацце яна страціла радывы маён-так (які, што важна, называўся «Мара»). Спрабуючы загнушыць боль ад сутыкнен-ня з рэчаіснасцю, яна падпарадкавалася схільнасці да выпіўкі. З марай аб сямейным прытулку ў гасцях у Стэлы яна паехала ў Новы Арлеан, хоць было зразумела, што ёй там не будуць рады. Неўтаймаваныя жаданні, якіх заклікаюць прытрымлівацца зменлівыя адэпты разняволенасці, не прыносяць гора нікому, акрамя сябе. Але нешта падказвае гледачу, што гэта вынік не столькі распешчанасці, колькі вытанчанасці і інтэлекту. Бланш выбірае адзіноку і бессэнсоўны бунт супраць канфармізму і пры-стасавальніцтва сястры.

Ключавую ролю ў станаўленні асобы Бланш Дзюбуа адыграў яе муж, які скон-чыў жыццё самагубствам. У шчырай размове з Мітчам яна расказвае пра хлопца, якога любіла і якому не здолела дапамагчы, а, наадварот, знішчыла: муж, імя яко-га Бланш не згадвае, аказваецца нетрадыцыйнай сексуальнай арыентацыі. Маг-чыма, гэтая дэталёвая сюжэта наваеня нейкім эпізодам з асабістага жыцця Тэнэсі Уільямса, які з часам прыняў свае сексуальныя схільнасці. Да таго ж драматург прызнаваўся: у творы «Трамвай “Жаданне”» адбіліся яго ўласныя страхі. Задоўга да напісання п'есы ў яго быў нервовы зрыў, ён звольніўся з фабрыкі міжнароднай абутковай кампаніі, бо гэтая праца не падабалася, да таго ж адчуваў у сабе іншае пакліканне. Зрэшты, нялюбная праца спатрэбілася: рысы характару аднаго з калег драматург пасля ўклаў у вобраз Стэнлі. Увасабленні гэтага персанажа, вельмі яр-кага і моцнага, глядач меў магчымасць бачыць неаднойчы, што наводзіць на не-патрэбныя параўнанні. І ўсё ж найбольш упадабаны Стэнлі ў выкананні Марлона Брандо (для савецкага гледача не засталася незаўважанай роля, якую сыграў Ар-мен Джыгарханян), таму канкурэнцыі тут не пазбегнуць. Сяргей Чэкерэс у ролі грубага, самаўпэўненага мужчыны не расчараваў, хоць, здаецца, дзякуючы яму персанаж стаў больш спакойны.

Многія крытыкі даўно заўважылі, што канфлікт у п'есе складаецца не толькі з су-тыкнення інтарэсаў і характараў. Гэта сутыкненне і нават супрацьстаянне светаў — грубага, поўнага падману, пошласці, прымітыўных жаданняў і ўчынкаў ды духоўнага, сплеченага з мар, летуценняў і спадзяванняў. Духоўны свет, нягледзячы на заганы, увасабляе Бланш, якая шукала суцяшэнне ў кожным сустрэчным. Грубую рэаль-насць адлюстроўваюць Стэнлі і Стэла, якім дастаткова простага побыту і забаў. Перад гледачом барацьба ідэалаў і жорсткай праўды жыцця. Важнасць твора ў тым, што ён прапаноўвае прынцыповае непрыманне заган сучасных рэалій, а не здрадлівы кампраміс з імі. Пастаноўка ў НАДТ імя М. Горкага не адкрывае нічога новага ў зна-камітай п'есе, але адмысловае прачытанне айчыннымі пастаноўшчыкамі і акцёрамі здольнае надаць ёй новыя адценні і прымусіць пражыць з героямі гэты насычаны кавалак выдуманнага жыцця.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота з сайта НАДТ імя М. Горкага

Зоя ЕЛІСТРАТАВА:

«Нельга кідаць чытанне...»

Калі трапляеш сюды, адчуваеш сябе як дома. Утульнасць, цеплыня, добразычлівасць Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, якая нядаўна адзначыла 120-годдзе, настройваюць на прыемную хвалю чытання, трапяткога прадчування таямніцы кнігі. Ці не таму тут заўсёды шмат наведвальнікаў?! Вось і гэтым разам звярнула ўвагу, што на абанеменце стварылася чарга. І гэта ў наш час, калі бібліятэцы прарочаць неадназначную будучыню. Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна з лёгкасцю разбурае стэрэатып пра тое, што кніжніца не запатрабавана: тут суквецце адметных супрацоўнікаў-прафесіяналаў, якія імкнуцца падзяліцца бібліятэчнай харызмай. Асабліва прыемна сустрэць умудроных гадамі і вопытам знаўцаў, рупліўцаў са шматгадовым стажам. Сярод іх — бібліятэкар І катэгорыі Сектара рэгістрацыі чытачоў і статыстычнага ўліку Зоя Елістратава. Карыфей бібліятэчнай справы, 12 студзеня яна адзначыла 50-годдзе сваёй працоўнай дзейнасці. Сёння прызнаны ветэран, у бібліятэку яна прыйшла (толькі ўявіце!) у васьмнаццаць гадоў. І засталася верная адной установе — «Пушкінцы». Незвычайны ўзор адданасці! Пра паўвекавое служэнне храму кнігі, пра адказную місію сустракаць чытачоў мы пагутарылі з Зояй Міхайлаўнай.

— Ці памятаеце ўражанні ад першага знаёмства з бібліятэкай?

— У Мінскую абласную бібліятэку я прыйшла, можна сказаць, пасля школы, у васьмнаццаць гадоў. Была дзяўчынкай, а цяпер... Эх! Час хутка бяжыць! Бібліятэка яшчэ не працавала, не абслугоўвала чытачоў, бо збіралася пераязджаць у новы будынак. Я прыйшла ў стары, цяпер гэта вуліца Інтэрнацыянальная, там Палац прафсаюзаў і з правага боку ідзе вуліца ўніз да ракі. Стары будынак, дарэчы, захаваўся. Цяпер там, дзе была асноўная бібліятэка, — турыстычнае бюро, а на месцы абанемента — кафэ. Ёсць шыльда з надпісам, што там знаходзілася першая бібліятэка Мінска. Я спецыяльна хадзіла глядзець. Вялікі ганак, вельмі тоўстыя сцены (гэта дарэвалюцыйная пабудова, мабыць, XIX ст.) і асаблівы падаконнікі. Вельмі цікава. Але будынак, па сутнасці, быў невялікі: там працавалі чытальная зала, апрацоўка, камплектаванне, дырэкцыя і метадычны аддзел. А абанемент знаходзіўся ў прыбудове. Я прыйшла ў студзені, калі ішоў працэс звязвання кніг. Мы фарміравалі іх у стосікі, а ў маі ўжо пачалі пераязджаць на Гікалы, 4. Прыехалі, расставілі кнігі. Я працавала ў сховішчы. Роботнікаў спярша было мала, бо чытачы не абслугоўваліся. Калі супрацоўнікаў набралі, яны са сховішча наадбіралі кніжак, расставілі ў чытальныя залы, і 7 лістапада 1971 года бібліятэка адкрылася ў гэтым будынку. Добра помню, як перарэзвалі стужку. І мы пачалі працаваць. Я — спачатку ў сховішчы, потым — у зале тэхнікі. Пазней мяне назначылі начальнікам сюды, на рэгістрацыю, тут я прапрацавала з 1989 да 2010 года. Потым сышла на пенсію...

— А цяпер зноў тут... І як прыйшлі ў 1971-м, так і засталіся вернай адной бібліятэцы... Вы, значыць, патрыёт «Пушкінкі»?

— Хутчэй адналюб (смяецца). У старых класах мая настаўніца рускай мовы казала: «Табе толькі ў бібліятэцы месца». Я шмат чытала, была спакойная, уседлівая. Акрамя таго, у майго таты мелася велічэзная бібліятэка. Тата быў вялікі кнігалюб. У 1960-х гадах кнігі не вельмі куплялі: час пасля вайны. І мой тата быў распаўсюджвальнікам. Ён працаваў на заводзе загадчыкам клуба. І аднойчы яго паслалі ў Маскву на семінар. А там чакала незвычайная падзея: Фурцава ўручыла граматы. Ён быў вельмі горды, што сама Фурцава ціснула яму руку. Сярод бацькавай калекцыі была кніга «Дзень міру», да якой дадавалася пласцінка з голасам Юрыя Гагарына. Мы слухалі яе ў дзяцінстве з замілаваннем. У гэтай кнізе пералічвалася, што ў пэўны дзень адбывалася ў свеце. Потым такія кнігі выпускаліся штогод, але тая — першага выпуску. І, што адметна, яна была ў нас.

— Кніга з пласцінкай ужо тады... Як цяпер — з дыскам. А бацька любіў да чытання даў прыклад, скіраваў ваш шлях?

— У нас была вялікая бібліятэка. Мы раслі з братам і заўсёды ў ёй капаліся. Калі былі маленькія, тата ад нас кніжную шафу зачыняў. А ў яго быў «Дэкамерон» Джавані Бакача. Там апісаны фрывольныя сцэны. Ад дзяцей, вядома, кнігу гэтую хавалі. На шафе нават замочак быў, але брат яго ўмеў адмыкаць. І пакуль бацькі не было, крадком чыталі... У мяне і сын не ўяўляе жыццё без кнігі, увесь час чытае. Гэта дзядуля яго прывучыў!

— Пэўна, дзядуля быў аўтарытэтам для ўнука. І не ў апошнюю чаргу гэты аўтарытэт мацвала кніга... Яна, такім чынам, праводзіць повязь пакаленняў, становячыся галоўным сувязным звяном, як паказвае прыклад вашай сям'і.

— Мой сын старшы навуковы супрацоўнік у навукова-даследчым інстытуце МНС. Калісьці ў дзяцінстве дзядуля яму казаў: «Ты павінен стаць або афіцэрам, або інжынерам». Ён цяпер і афіцэр, і інжынер. Так хлопец заўсёды імкнуўся дагледзіць дзядулю.

— Калі трапіла да вас упершыню, уразілася колькасцю наведвальнікаў! На працягу гадзіны, пакуль я была, яны ішлі ды ішлі. І што адкажуць на гэта тыя, хто сцвярджае, што бібліятэкі сёння непатрэбны?..

— Хоць зараз у нас рамонт, але людзі ўсё роўна ідуць. На абанемент — пастаянна. Паколькі рамонт, калегі для выдачы ўзялі толькі мастацкую літаратуру, бо размясціць увесь фонд магчыма не ў гэтым будынку. Чытаюць — і ўсё тут! Асабліва перад святамі прыходзяць, набіраюць для баўлення вольнага часу. Я і сама сваім сяброўкам кнігі нашу. І яны з задавальненнем чытаюць. І нашы работнікі старыя, якія ўжо не працуюць, прыходзяць да нас і таксама бяруць нешта чытаць.

— Гэта наводзіць на думку, што рэальнасць не цалкам інтэрнэтная і вольны час не падпарадкаваны адно інтэрнэту...

— Ведаеце, інтэрнэт так атупляе... Нельга кідаць чытанне і глядзець толькі тэлеграм-канал.

— У вас шмат наведвальнікаў яшчэ і таму, што «Пушкінка» ў цэнтры.

— Ды некаторыя скардзяцца: «Ледзь знайшоў». А я здзіўляюся: «Як яе можна ледзь знайсці? Стаў насупраць ЦУМа і тут жа бібліятэку відаць!» Месцазнаходжанне, калі шчыра, — фактар другасны. Да нас ідуць, бо бібліятэка з гісторыяй, на слыху. Раней чытачоў было больш. Але мне ўсё роўна падабаецца. У нас вабіць атмасфера. Гэта адчуваецца наведвальнікамі. Усё зроблена для таго, каб чыталі,

Зоя Елістратава.

атрымлівалі асалоду. І ў нас добрыя фонды. На абанеменце — шыкоўныя. Вядома, ладзяцца і масавыя мерапрыемствы. Выходзім да філармоніі з праграмай, забавамі. Арганізоўваем выстаўкі. Адна з адметных — выстаўка-хроніка пра гісторыю «Пушкінкі», якая пастаянна дэманструецца на лесвічных пралятах. Тут шмат пазнавальнага. У прыватнасці, можна прасачыць шлях бібліятэкі ад адкрыцця да сталення. А чаму імя Пушкіна? У 1899 годзе ў Беларусі ішла падрыхтоўка да святкавання стагоддзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна. Пры Таварыстве аматараў прыгожых мастацтваў была створана спецыяльная камісія, дзе паставілася пытанне аб адкрыцці ў Мінску публічнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, каб захаваць у памяці імя вялікага рускага паэта. У жніўні 1978-га, глядзім, створаны сектар інфармацыі па праблемах культуры і мастацтва, выходзіць у свет першы нумар «Хронікі культурнага жыцця Мінскай вобласці». Для аднаўлення бібліятэкі пасля Вялікай Айчыннай вайны кнігі паступалі з Дзяржаўнага фонду літаратуры, з бібліятэк Масквы, Ленінграда, Свядлоўска. Цікава, што ў пачатку 1980-х бібліятэка выдзівала 64 найменні газет і 505 часопісаў.

— Прафесія бібліятэкара сёння, можа, не настолькі прэстыжная альбо гэта не мае значэння для таго, хто адчувае прызвание? І ці ўяўляецца сябе не ў бібліятэцы, а ў іншым месцы?

— Не ўяўляю. Мне здаецца, я на сваім месцы. Не было нават думкі сыходзіць. У каго ёсць прызвание, хто хоча працаваць, той не стане сумнявацца ў прэстыжы прафесіі. Але многія паступаюць, проста каб атрымаць вышэйшую адукацыю. Мой сын вырас у бібліятэцы, вельмі любіў насіць заказы ў сховішча. У нас многа маладых супрацоўнікаў, якія шчыруюць ужо не адзін год. У беларускім чытальным зале на трэцім паверсе добры склад супрацоўнікаў, яны працуюць з душой. Вялікую работу праводзяць супрацоўнікі залы замежнай літаратуры. Там усякія клубы: і англійскі, і іспанскі... Прыходзяць людзі, якія ведаюць мовы, і размаўляюць. Ды, на жаль, каранавірус збіў увесь рытм.

— Але рытм чытання яму непадуладны... Што чытаеце?

— Люблю штосьці звязанае з гісторыяй. Каб абстрагавацца — дэтэктыўчык. А нядаўна прачытала кнігу «Каралеўскі лес» Эдварда Рэзерфорда пра гісторыю Англіі... Тоўстая, але цікавая. У гэтага аўтара гісторыі ад X—XI ст. і да XX. Апісваецца некалькі сем'яў. Чытаць — захапленне, перагортваю старонку за старонкай. Дарэчы, мне сын неаднойчы прапаноўваў купіць электронную кнігу, але адмаўляюся: ад яе стамляюцца вочы. Трэба сказаць, што зараз многія аддаюць перавагу менавіта папярвай. Раней на абанемент не столькі людзей хадзіла, цяпер больш, бо народ цягне-

ца да папяровага варыянта, вяртаецца да традыцыйнага.

— Значыць, кніга не ператворыцца ў музейны экспанат, як многія прадказваюць...

— Не павінна. Як і мы самі (смяецца), бо тэлевізар паглядзіш, дык бібліятэка быццам на грані. Але ж калі сваю прафесію любіш — усё цікава, заўсёды ідзе рух. Я ў маладосці ў бібліятэку лётала як на свята. Працаваць тут проста ў задавальненне, а самае галоўнае — зносіны з чытачамі, зарад ад кнігі. Праўда, калі сышла з залы тэхнікі, з кнігай стала меней кантактаваць, але чытаць не пераставала.

— А з беларускай літаратуры каго б вылучылі?

— Любіла Караткевіча. Прачытала амаль усё. Хоць у школе я не вывучала беларускую мову, «Чорны замак Альшанскі» адолела па-беларуску. Справа ў тым, што я дачка ваеннага, мой бацька з Расіі, данскі казак. Паколькі мне было складана вывучаць беларускую мову, мяне ад гэтага вызвалілі. Ды калі ў школе ў 10 класе я здавала беларускую літаратуру, завуч здзівілася: «Чаго не вывучала?! Добра ж размаўляеш!» І ў той жа час калісьці ў нас у бібліятэцы працаваў малады беларускі паэт Алесь Камароўскі (прышоў пасля арміі, быў загадчыкам беларускага аддзела). І калі я пачынала гаварыць па беларуску, ён прыпыняў: «Змоўкі, не пагань мову!»

— Ці згадаеце сустрэчы са знакамітымі пісьменнікамі ў сценах вашай бібліятэкі?

— Калі дырэктарам была Наталля Чувя, ладзілася вельмі шмат сустрэч з творцамі ў актавай зале. Завітвала, у прыватнасці, Святлана Алексіевіч, калі напісала «У вайны не жаночы твар». Тут была прэзентацыя. Прыходзіў Леанід Дранько-Майсюк. І яшчэ многа іншых знакавых сустрэч.

— Цяпер працуеце ў сектары рэгістрацыі і сустракаеце чытачоў. Пераступаеш парог — і адразу ў абдымкі да вас. Вы як на перадавой, як праваднік у свет кніг. Наколькі гэта складаная задача?

— Сапраўды як на перадавой! Колішняя дырэктар «Пушкінкі» Тамара Рошчынская казала: «Вы — люстэрка нашай бібліятэкі: сустракаеце і праводзіце, прымаеце ўдар на сябе». Так што мяркуйце самі! Адказнасць вялікая.

— Адметна, што ў вашай бібліятэцы ёсць спілы — ветэранаў-карыфей і таленавітых маладых.

— У нас працуюць, як кажуць, пенсіянеры і піянеры! Дарэчы, карыфей у «Пушкінцы» шмат. Мае калегі Наталля Баброва і Ала Жулега таксама хутка адзначаць 50-годдзе працоўнай дзейнасці, але яны прыйшлі пазней за мяне, у жніўні. Калі чалавек любіць прафесію, то ён будзе працаваць. Калі ж скончыў толькі для вышэйшай адукацыі — наўрад ці. Перш за ўсё прафесіянал павінен любіць працаваць з кнігай. Без гэтага не ўяўляецца бібліятэка. Не сакрэт, што многія бібліятэкары не чытаюць... Тады яны часта становяцца менеджарамі, штосьці ўвесь час прыдумляюць. Я з кнігай не расстаюся. Кніга для мяне асацыюецца з ціхім спакойным летнім днём. Люблю чытаць на лаўцы на прыродзе пад дрэвам. Кніга — як ціхае пяшчотнае сонца!

— Вялікі дзякуй, Зоя Міхайлаўна, за цікавую размову. Віншваем з 50-годдзем вашай працоўнай дзейнасці і жадаем моцнага здароўя, сонечнай радасці і добрых чытачоў!

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА, фота аўтара

«Беларускі музей»

Пляцоўка для падвядзення вынікаў значных праектаў

Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь сярод іншых творчых праектаў вызначыўся з выданнем часопіса «Беларускі музей». Навукова-практычнае штоквартальнае выданне, якое прыйшло да чытача па рашэнні ўрада краіны, — яркае адлюстраванне музейнага жыцця ў Беларусі. Напрыканцы мінулага года пабачыў свет чарговы, чацвёрты па ліку, нумар часопіса.

Ва ўступным звароце да чытача дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь і адначасова галоўны рэдактар часопіса «Беларускі музей» Павел Сапоцька зазначае: «Варта нагадаць (асабліва для маладога пакалення музейных спецыялістаў), што гэта першы за ўсю гісторыю айчынай музейнай справы прафесійны часопіс рэспубліканскага фармату. Яго стваральнікамі ў якасці галоўнага стрыжня канцэпцыі было вызначана спалучыць у адным выданні як матэрыялы навукова-даследчага характару, так і актуальную хроніку музейнага жыцця краіны. Такім чынам, старонкі выдання былі адведзены матэрыялам, прывесчаным зладбдзённым пытаннем нашай прафесіі, а сам часопіс без перабольшвання стаў пляцоўкай для падвядзення вынікаў значных даследчых, экспазіцыйных праектаў, для абмену вопытам па арганізацыі культурна-адукацыйных і культурна-асветніцкіх праграм, супрацоўніцтва з музеямі замежжа. Знайшлося месца і для таго, каб у такім фармаце адзначыць найлепшых прадстаўнікоў музейнай супольнасці, а музеі-юбіляры павіншаваць са святам. Пры гэтым новае выданне не замянае існаванню папулярнага зборніка навуковых прац «Музейны веснік», заснаванага ў 2003 г. — яго сёмы выпуск запланаваны на першую палову 2021 г.». І далей: «Безумоўна, у першы год свайго існавання часопіс знаходзіўся ў працэсе пошуку...»

У чацвёртым нумары чытача чакаюць цікавыя сустрэчы з мясцовымі музеямі (як у артыкуле навуковага супрацоўніка Аршанскай гарадской мастацкай галерэі В. А. Грамыка — філіяла

Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны Аляксандра Чэрняка «Музеі старажытнага горада» альбо ў фотарэпартажы галоўнага захавальніка фонду Добрушскага раённага краязнаўчага музея Наталлі Доля «Ад дачок Алесі і Таццяны...»), з мастаком і мастацтвазнаўцам Уладзімірам Пракапцовым (у артыкуле доктара мастацтвазнаўства Валерыя Жука «Адчуць мастацкую аўру майстра. Асоба Вітольда Бялініцкага Бірулі ў мастацтвазнаўстве і творчасці Уладзіміра Пракапцова»), з асобнымі музейнымі артэфектамі (як у артыкуле навуковага супрацоўніка аддзела археалогіі, нумізматыкі і зброі Нацыянальнага гістарычнага музея Васіля Васільева, старшага навуковага супрацоўніка аддзела рэчавых помнікаў Нацыянальнага гістарычнага музея Дар'і Сяліцкай «Атрыбут вясельнай цырымоніі. Да пытання атрыбуты пярсцёнка са збору Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь»).

Часопіс багата ілюстраваны, выдатнае паліграфічнае выкананне. Адным словам, «Беларускі музей» заваёўвае чытацкую прастору, з'яўляецца запатрабаваным перыядычным выданнем. Будзем спадзявацца, што ў музейнага штоквартальніка — вялікая будучыня. У любым выпадку заснавальнік выдання — Нацыянальны гістарычны музей — заклаў выдатную, вартую падтрымкі і пашырэння, гісторыка-медыйную традыцыю. Ужо першыя чатыры нумары сведчаць пра тое, што «Беларускі музей» — у адным шэрагу з такімі айчыннымі перыядычнымі выданнямі, як даваенны «Наш край», «Спадчына» («Помнікі гісторыі і культуры Беларусі»), «Беларускі гістарычны часопіс», «Беларуская мінуўшчына», «Краязнаўчая газета».

Мікола БЕРЛЕЖ

Януш Радзівіл: гетман і графік

Сярод прадстаўнікоў легендарнага роду Радзівілаў было надзіва шмат таленавітых асоб. Военачальнікі, дзяржаўныя дзеячы, яркія творцы ў розных відах мастацтва... Літаральна ўсе яны імкнуліся пакінуць адметны след у гісторыі Айчыны. Адна з цікавых асоб — гетман Януш Радзівіл.

Толькі што пабачыла свет кніга «Абрысы розныя»: малюнкi і чарцяжы Януша Радзівіла», дзе аўтарамі тэксту выступаюць дасведчаныя даследчыкі нашай гісторыі М. Волкаў, К. Карлюк.

На старонках даволі сімпатычнай у паліграфічным выкананні кнігі — калекцыя ўласнаручных малюнкаў і чарцяжоў гетмана Януша Радзівіла. Выданне з'яўляецца ўнікальным зборам і не мае аналагаў ва ўсходнееўрапейскім рэгіёне. На чарцяжах і малюнках — велізарная колькасць архітэктурных збудаванняў, краявіды гарадоў

ўсходніх зямель Беларусі і Украіны, якія значна пацярпелі альбо былі цалкам знішчаны падчас вайны 1648—1667 гг.

Зборграфічнага матэрыялу з'яўляецца адлюстраваннем на паперы грунтоўных разваг, назіранняў аўтара. Дарэчы, Януш Радзівіл (1612—1655) лічыцца адной з самых супярэчлівых асоб у гісторыі Рэчы Паспалітай. Валодаў шматлікімі маёнткамі: яму належалі Біржы, Дубінкі, Кейданы, Віжуны, Палелі, Яшуны на тэрыторыі сучаснай Літвы, Любча ў Навагрудскім павеце, Дайліды і Заблудаў у Гродзенскім, Невель у Віцебскім, Себеж у Полацкім павеце.

Вельмі часта гетман уступаў у розныя канфліктныя сітуацыі, сваркі, адстойваючы

ўласныя інтарэсы, нават пасварыўся з каралём Уладзіславам IV, які, праўда, праз некаторы час дараваў магнату. У палітычных адносінах быў прыхільнікам ідэі незалежнасці Вялікага Княства Літоўскага.

У кнізе «Абрысы розныя» — малюнкi гетмана з калекцыі Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі і Расійскай нацыянальнай бібліятэкі. На яе старонках атрыбуцыя выяў, разгляд тэматыкі сюжэтаў, зварот да кантэксту стварэння графічных работ. Несумненна,

выданне з'яўляецца істотным дапаўненнем у бібліятэку кніг пра гісторыю і культуру Вялікага Княства Літоўскага. Нагадаем, што кніга пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь».

Кастусь ЛЕШНІЦА

Спадчына продкаў — пасланне праз стагоддзі

Гродзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці адзначыў 80-годдзе свайёй дзейнасці. Ва ўстанове беражліва захоўваюць і развіваюць традыцыйную культуру, ладзяць маштабныя святы, аказваюць падтрымку аматарскай творчасці. Фальклор, тэатр, музыка, танец, спевы, выяўленчае і прыкладнае мастацтва — тут нібыта засяроджана ўсё культурнае жыццё вобласці.

У выставачнай зале.

Дзякуючы зладжанай працы цэнтра ў рэгіёне адгрэмела шмат яркіх мерапрыемстваў, многія з якіх сталі візіткай усёй краіны. Гродзенская зямля па праве можа ганарыцца адным з вядучых праваслаўных фестываляў свету — «Каложскім Благавестам». Крэатыўнымі ідэямі штогод напаўняецца вечна малады фестываль «Не старэюць душой ветэраны».

Уз'яўлена заяўляюць пра сябе мясцовыя зоркі сцэны падчас традыцыйных «Лідскіх тэатральных сустрэч» і «Слоніміцкіх цудадзействаў». На працягу амаль 15 гадоў не губляе актуальнасці фестываль фальклору «Панямоння жыватворных крыніцы». І гэта толькі невялікі пералік культурных брэндаў, да якіх мае дачыненне калектыў метадычнага цэнтра. Варта сказаць, што яго работа — не толькі святы, перамогі і выдатны настрой публікі, але і бясконны творчы пошук, карпатлівая праца па суправаджэнні розных мерапрыемстваў.

Амаль паўвека таму ў сценах цэнтра сямейнай дынастыі Шунейкаў былі ўдасканалены народныя кросны і адноўлена

ных абрадаў, наша фальклорная спадчына застанецца надзейным падмуркам для шчаслівага заўтра.

Яшчэ адзін гонар цэнтра — выставачная зала, у якой за гады існавання было прадстаўлена больш як 500 унікальных экспазіцый. Саломат і лозапляценне, вышыўка, ганчарства, разьба па дрэве, выцінанка, жывапіс — сюды даўно «праптапталі сцэжку» аматары рукатворнай прыгажосці.

Гродзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці па праве можна назваць сапраўдным рухавіком разнастайных творчых працсаў у рэгіёне. На жаль, складаная эпідэміялагічная сітуацыя не дазволіла адсвяткаваць юбілей установы масава і грандыёзна. Тым не менш культурнае жыццё вобласці цалкам на паўзу не пастаўлена. Абапіраючыся на назапашаны вопыт, маючы ў скарбонцы безліч смелых ідэй і праектаў, будзем планы на будучыню.

Ала БЯЛІКЕВІЧ, фота аўтара

млын навін

На сустрэчу з пісьменнікамі-землякамі ў арт-гасцёўню «Літаратурныя галасы Бярэзіншчыны» былі запрошаны наведвальнікі аддзялення дзённага знаходжання пажылыя людзей Тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва, актывісты клуба «Краязнаўца». Імпрэзу зладзілі супрацоўнікі Бярэзінскай раённай бібліятэкі. У яркай мастацкай інтэрпрэтацыі прадставілі мясцовых літаратараў, сярод якіх пісьменнік-франтавік Рыгор Няхай, пісьменнік-натураліст Рыгор Ігнаценка, камедыёграф Міхась Скрыпка, байкапісец Ігнат Сабчук, прыхільнік жанру фэнтэзі Алесь Бычкоўскі. Бліжэй пазнаёміцца з творцамі дапамагла монатэатрызацыя: ажылі сюжэты апавяданняў «Вяргіня і гладыёлюс» уладальніка прэміі «Залаты Купідон» Яўгена Хвалея, «Апошняе прызнанне» аўтара «Правінцыйных казак» Алеся Бычкоўскага, «Шукеркі» старшыні Мінскага абласнога аддзялення СПБ Міхасы Пазнякова. Асаблівую цікавасць выклікалі «жывыя эпізоды» з аўтабіяграфічных аповесцей «Жыццё як рака» Алы Саскавец — уладальніцы прэміі «Сярэбранае пяро» ў намінацыі «Драматургія», «Горкую лілею закашу» Святланы Лобач. Іх творы адлюстравалі падзеі 1940—1950 гадоў. Арт-цыкл «Прысвятчэнні зямлякам» пазнаёміў з творамі пісьменнікаў, у якіх — знакамітыя асобы Бярэзіншчыны. Гэта «Балада пра партызанку Марыю Рамановіч» Івана Маркевіча, паэма Гертруды Шчур «Сонечны пэндзаль» і раман-эсэ Яўгена Хвалея «Серабрыстыя таполі», прысвечаны мастаку Валенцію Ваньковічу.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

Літаратурна-музычная кампазіцыя «Шляхі накіраванага бязмежжа», прысвечаная 60-годдзю з дня нараджэння лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Ігара Пракаповіча, адбылася ў Брылёўскай сельскай бібліятэцы Магілёўскага раёна. Прысутныя пазнаёміліся з біяграфіяй і творчымі набыткамі паэта, пагарталі кнігі з яго аўтографамі і паслухалі вершы юбіляра ў выкананні чытачоў бібліятэкі Аляўціны Смяшковай і Генадзя Сенакосава. Вялікую цікавасць выклікаў відэафільм Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы. Ігар Пракаповіч». Загадчык Брылёўскага сельскага Дома культуры кампазітар Мікалай Яцкоў раскажаў пра сяброўства з Ігарам Міхайлавічам, працу над сумеснымі песнямі.

Юлія ЯЦКОВА

Унезабыўную атмасферу савецкага свята з цёплымі ўспамінамі пра дзяцінства можна акунуцца ў Рэчыцкім краязнаўчым музеі. Установа запрашае наведальнікаў выстаўку «Добры дзень, добрага Новага года!». У экспазіцыі прадстаўлены ёлачныя і дзіцячыя цацкі, каралі і шары, паштоўкі 1950—1960-х гадоў, навагоднія сцэнічныя касцюмы Рэчыцкага гарадскога палаца культуры, святочныя фота з асабістых архіваў мясцовых жыхароў. Дапаўняюць экспазіцыю ёлкі са шклянымі цацкамі, якія адлюстроўваюць гісторыю ўпрыгажэнняў тых часоў. Гэта жывёлы, птушкі, казанчыя персанажы, шышкі і хаткі, гародніна, садавіна, грыбы. Не абышлі і тэму космасу. Маленькіх наведвальнікаў зацікавяць вырабы 1960—1980 гадоў, створаныя па матывах казкі А. Пушкіна пра рыбака і рыбку.

Міра ІЎКОВІЧ

Многія мерапрыемствы ў Жодзінскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы праходзяць пад знакам Быка. Спачатку сімвал года прапануе выбраць кнігу на ёлцы поспехаў. Затым можна наведальнікаў «Снежную майстэрню» і самастойна стварыць навагодні сувенір. Яшчэ — прагуляцца па выстаўцы «Чараўніцтва ёлачнага шара». Маленькія і вялікія, белыя, сінія, жоўтыя цацкі — адмысловыя ёлачныя ўпрыгажэнні прыцягваюць увагу. Далей салямяны Бык прапануе патрэніравацца ў разгадванні літаратурных загадак, звязаных з сімвалам года.

Ірына ХІЛЮЦІЧ

Простыя рэчы

Творчае крэда — дарыць усмешку

Таццяна Шмоніна ў маладосці не магла нават уявіць, што Беларусь стане для яе родным домам, а лёс не раз зробіць круты віраж. Цяпер жанчына жыве ў аграгарадку Лясная, што ў Баранавіцкім раёне, і працуе сацыяльным работнікам. Напрыканцы мінулага года ў Баранавіцкім краязнаўчым музеі ладзілася выстаўка яе работ, якая выклікала непадробную цікавасць у гледачоў.

Нарадзілася майстрыха ў Кіргізіі, у Біш-кеку. Маці Таццяны працавала майстрам па пашыве касцюмаў у пашывачным цэху тэатра. Менавіта яна заўважыла ў дачкі

Фота Волгі Жыгар.

Дзяўчынка-гарманістка.

схільнасць да мастацтва і адвяла ў гарадскі Дом юнацкай творчасці, дзе дзяўчын-ка займалася ў гуртках лепкі з пластыліну і гліны, шыцця, вязання, мастацкай вышыўкі. Праз два гады зрабіла першую ляльку — Чырвоную Шапачку.

Са сваімі вырабамі ўдзельнічала ў розных выстаўках і конкурсах. Пасля школы пайшла працаваць у цэх да маці. Гэта былі вытворчыя майстэрні, якія абслугоўвалі сем сталічных тэатраў. Выраблялі касцюмы, рэквізіт, дэкарацыі, лялек для тэатра... Прастора для фантазіі і яе ўвасаблення была неабмежаваная. У 1980 годзе, пасля перамогі ў конкурсе «Лепшы па прафесіі», Таццяне прапанавалі павысіць кваліфікацыю ў Краснаар-ску ва Усесаюзнай вышэйшай школе па падрыхтоўцы рэквізітараў і касцюмераў. Правучылася там чатыры гады і яшчэ год стажыравалася ў Ленінградзе ў Эрмітажы, у лабараторыі па рэстаўрацыі музейных экспанатаў і тэкстылю. Затым вярнулася на ранейшае месца працы.

Гэтую жанчыну лёс неаднойчы выпрабавуваў на трываласць. Маладым пайшоў з жыцця першы муж. Застаўся сын. У другім шлюбе таксама нарадзіўся хлопчык. Было спакойнае жыццё да таго часу, пакуль не разбурылі Савецкі Саюз. Выраслі падацца ў Беларусь да бацькоў мужа. На новым месцы пачыналі з нуля...

У Лясной быў цэх па выпрацоўцы скур, а побач — цэх па пашыве дублёнак і скур-аных куртак. Вось туды і ўладкавалася Таццяна. Жыццё паціху наладжвалася. Аднак хутка майстэрню закрылі, пачала працаваць сацыяльным работнікам. Калі прыйшоў час выходзіць на пенсію, аказалася, што працоўны стаж з Кіргізіі

Фота з уласнага архіва Т. Шмоніна.

Таццяна Шмоніна.

страчаны. Таму і пенсія атрымалася мізэрная. У 2010 годзе пайшлі з жыцця муж і старэйшы сын. Праз шэсць гадоў у аўтакатастрофе загінуў малодшы. Жыццё стала пустым і бессэнсоўным.

Паратункам ад адчаю і адзіноты стала творчасць. Таццяна пачала ствараць лялькі, натхніўшыся вырабамі членаў таварыства «Мастацкая лялька», з якімі пазнаёмілася праз інтэрнэт. Зацікавілася тэхнікай валання. І нарадзіліся казачныя вырабы — не змрочныя і панылыя, а вясёлыя, аптымістычныя, якія нясуць светлую энергетыку, зарад бадзёрасці, веселасці. Творчае крэда Таццяны — дарыць людзям усмешку і добры настрой.

Амаль усе яе работы — гумарыстычныя персанажы, бо любімы жанр — шарж.

Дзе толькі не знаходзіць Таццяна прататыпаў для сваіх персанажаў! Гэта і суседка з каларытнай знешнасцю, і літаратурны персанаж, і фальклорны або казачны герой, і персанаж з любімага мультфільма, і прыдуманая збіральных вобраз з неардынарным характарам. Задзірысты клоўн, гномы і вясёлыя тролі, фея, дзяўчына-гарманістка, дамавік Кузя, Гары Потэр, Эсмеральда і Квзімода...

Здаецца, Таццяна робіць сваю справу лёгка. Толькі яна ведае, колькі за гэтым напружанай працы. Адну ляльку можна рабіць 2-3 тыдні. А іх у калекцыі майстрыхі амаль сотня: як адзіночныя персанажы, так і цэлыя кампазіцыі.

А колькі радасці для мясцовай дзятвы! Лялькі Таццяны экспануюцца ў школьнай бібліятэцы. Галерэю з задавальненнем наведваюць і дзеці, і дарослыя. Таццяна — частая гасця ў мясцовай школе. Яе запрашаюць на майстар-класы для вучняў. А яшчэ яна з задавальненнем удзельнічае ў масавых мерапрыемствах аграгарадка Лясная, прадстаўляючы свае работы.

Пасля першай персанальнай выстаўкі «Свет лялькі» ў Баранавіцкім краязнаўчым музеі яна заключыла дамову аб творчым супрацоўніцтве з установай, фонды якой папоўніліся яе работамі «Захавальнік музея» і «Беларусачка Янка». У планах — стварэнне лялечнай сям'і ў нацыянальных беларускіх строях — работ амаль у поўны чалавечы рост.

Хочацца пажадаць гэтай цудоўнай жанчыне, каб крыніца яе творчага натхнення ніколі не перасыхала!

Вольга ЖЫГАР

зваротная сувязь

Для дасціпных і кемлівых

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае далучыцца да літаратурна-мастацкіх і пазнавальных праектаў. Па выхадных будзе гучаць праграма «Прачулым радком...», якая гэтым разам пазнаёміць з вершамі Янкі Купалы.

У «Літаратурнай анталогіі», выхад якой перанесены на 14.15, да 90-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча ладзіцца чытанне рамана «Чорны замак Альшанскі». У «Радзёбібліятэцы» выходзіць твор Рэкса Стаўта «Крылаты рэвальвер». У выхадныя ў вячэрні час у праекце «Літаратурныя гісторыі» прапаноўвацца апавяданні беларускіх аўтараў.

У дзіцячай праграме «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» прагучаць «Казкі сіняй падушкі» Кацярыны Хадасевіч-Лісавой. Па выхадных у 10.05 выходзіць праект «Дзіцячы радзётэатр». У яго межах слухайце працяг казкі Аляксея Талстога «Залаты ключык, або Прыгоды Бураціна» ў перакладзе на беларускую мову Алеся Бачылы.

«Радзётэатр плюс» выходзіць цяпер кожную суботу і нядзелю ў вячэрнім эфіры. Прапануем радзёспектакль «Трымайце, людзі, Сонца!» паводле аповесці Віктара Казько і камедыю Леапольда Родзевіча «Збянтэжаны Саўка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа».

Увазе слухачоў у нядзелю — праект Навума Гальперавіча «Сюжэт для вечнасці», у якім праз аўтарскую паэзію і прозу апавядаецца пра станаўленне творчай асобы паэта. У радзёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гаворку з мастаком-карыкатурыстам Анатолем Гармазой.

Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radio-kultura.by і ў сацыяльных сетках.

15 студзеня 75 гадоў адзначае Георгій Танковіч, мастак-акварэліст.

15 студзеня — 70 гадоў з дня нараджэння Мікалая Калінковіча (сапр. Калянковіч) (1951—1990), літаратуразнаўца, крытыка, публіцыста.

15 студзеня 50-гадовы юбілей святкуе Антон Заянкоўскі, артыст-вакаліст, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

16 студзеня — 165 гадоў з дня нараджэння Ісаака Аскназія (1856—1903), жывапісца.

16 студзеня — 120 гадоў з дня нараджэння Мікалая Міцкевіча (1901—1954), рэжысёра, акцёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

16 студзеня 90 гадоў споўнілася б Юрыю Лазоўскаму (1931—1993), артысту аперэты, заслужанаму артысту БССР.

17 студзеня 80-гадовы юбілей адзначае Мікалай Мацкевіч, рэжысёр, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь.

17 студзеня 60 гадоў спаўняецца Сяргею Станкевічу, танцоўшчыку, заслужанаму артысту Рэспублікі Беларусь.

18 студзеня — 100 гадоў з дня заснавання (1921) Дзяржаўнага выдавецтва БССР, з 1963 г. — выдавецтва «Беларусь».

18 студзеня — 85 гадоў з дня нараджэння Васіля Сёмухі (1936—2019), перакладчыка.

18 студзеня 60-гадовы юбілей (1961) святкуе Валерый Кавальчук, жывапісец.

19 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Мікалая Лысавы (1916—1980), жывапісца.

19 студзеня 95 гадоў споўнілася б Віктару Сянкевічу (псеўд. Язэп Барэйка) (1926—2017), гісторыку, журналісту. З 1992 г. жыў у ЗША.

19 студзеня — 80 гадоў з дня нараджэння Юрыя Нежуры (1931—1985), жывапісца.

19 студзеня 90-гадовы юбілей адзначае Наталля Паплаўская, графік.

19 студзеня 70-годдзе святкуе Таццяна Аўтуховіч, літаратуразнаўца.

20 студзеня 85 гадоў адзначае Вікенцій Ральцэвіч, мастак-акварэліст, графік.

21 студзеня — 135 гадоў з дня нараджэння Аляксея Туранкова (1886—1958), кампазітара, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

21 студзеня 80 гадоў спаўняецца Віктару Бажэнаву, артысту аперэты, заслужанаму артысту Рэспублікі Беларусь.

21 студзеня — 80 гадоў з дня нараджэння Віктара Кліменкі (1941—2010), графіка.

21 студзеня 70-гадовы юбілей святкуе Ганна Халшчанкова (Радзёко), спявачка, заслужаная артыстка БССР.

22 студзеня — 115 гадоў з дня нараджэння Андрэя Александровіча (1906—1963), паэта.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Віцебскае абласное аддзяленне СПБ глыбока засмучаныя з прычыны смерці члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Аркадзя Уладзіміравіча РУСЕЦКАГА і выказваюць шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

Калектыў Гомельскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» смуткуе з прычыны смерці дзіцячага паэта члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоля Лёнавіча МОХАРАВА і выказвае шчырыя спачуванні ўдаве таленавітага літаратара Людміла Іванаўне Хаяравай і блізкім памерлага.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ

Нумар падпісаны ў друку
14.01.2021 у 11.00

Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 806

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва "Беларускі Дом друку"»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013

Заказ — 119
Д123456789101112
М123456789101112

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.